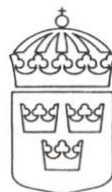

Riksdagens protokoll

1991/92:8

Onsdagen den 9 oktober

Kl. 10.00 – 13.21

Protokoll
1991/92:8

1 § Anmälan om ny ersättare för statsråd

Talmannen anmälde att *Carl B Hamilton* (fp) skulle tjänstgöra som ersättare för socialminister *Bengt Westerberg* (fp), varigenom motsvarande uppdrag för *Sören Norrby* upphört.

2 § Anmälan om utskottens presidier

Talmannen meddelade att till ordförande resp. vice ordförande i utskotten hade utsetts följande ledamöter:

konstitutionsutskottet

Thage G Peterson (s) ordförande

tredje vice talman Bertil Fiskesjö (c) vice ordförande

finansutskottet

Per-Ola Eriksson (c) ordförande

Hans Gustafsson (s) vice ordförande

skatteutskottet

Knut Wachtmeister (m) ordförande

Lars Hedfors (s) vice ordförande

justitieutskottet

Britta Bjelle (fp) ordförande

Lars-Erik Lövdén (s) vice ordförande

lagutskottet

Maj-Lis Lööv (s) ordförande

Holger Gustafsson (kds) vice ordförande

utrikesutskottet

Daniel Tarschys (fp) ordförande

Pierre Schori (s) vice ordförande

försvarsutskottet

Arne Andersson (m) ordförande
Sture Ericson (s) vice ordförande

socialförsäkringsutskottet

Gullan Lindblad (m) ordförande
Doris Håvik (s) vice ordförande

socialutskottet

Bo Holmberg (s) ordförande
Sten Svensson (m) vice ordförande

kulturutskottet

Åke Gustavsson (s) ordförande
Jan-Erik Wikström (fp) vice ordförande

utbildningsutskottet

Ann-Cathrine Haglund (m) ordförande
Lena Hjelm-Wallén (s) vice ordförande

trafikutskottet

Birger Rosqvist (s) ordförande
Rolf Clarkson (m) vice ordförande

jordbruksutskottet

Göran Persson (s) ordförande
Ivar Virgin (m) vice ordförande

näringsutskottet

Rolf Dahlberg (m) ordförande
Anita Gradin (s) vice ordförande

arbetsmarknadsutskottet

Mona Sahlin (s) ordförande
Elver Jonsson (fp) vice ordförande

bostadsutskottet

Agne Hansson (c) ordförande
Oskar Lindkvist (s) vice ordförande

3 § Justering av protokoll

Justerades protokollet för den 3 oktober.

Anf. 1 INGVAR CARLSSON (s):

Fru talman! I denna debatt om regeringsförklaringen företräds regeringen inte bara av statsministern utan också av socialministern, miljöministern och biståndministern. Som socialdemokratisk statsminister hade jag att ensam föra debatten mot fem oppositionspartier. Den borgerliga regeringen får fyra företrädare mot tre oppositionspartier. Jag trodde att vi nu hade en regering och en regeringsförklaring och att vi på grundval härav skulle kunna få en livfull debatt mellan statsministern och oppositionsföreträdarna. Så blir nu tyvärr inte fallet. Den stora förloraren blir riksdagen själv.

Fru talman! Jag vill börja denna debatt med att tala om det som jag menar är mer oroande än något annat, om högerextremismens tilltagande utbredning i vår del av världen. Högerextremistiska och nynazistiska partier vinner framgång i val på den europeiska kontinenten. Nynazister i Tyskland trakasserar och misshandlar flyktingar och invandrare. I glädjen över att demokrati och frihet under de senaste åren har vunnit stora segrar över diktatur och ofrihet i vår närmaste omvärld blandar sig en oro för att vi går från ett mörker till ett annat, från kommunismens förtryck och diktatur till högerextremismens terror och människoförakt.

Vi kan skrämmande nog iaktta samma tendens i vårt eget land. Också här har främlingsfientligheten blivit tydligare. Också här har nynazismen blivit synlig. Flyktingförläggningar har utsatts för skadegörelse. I skolvalen har Sverigepartiet och andra rasistiska och nynazistiska småpartier haft framgång. Samma sak gäller i flera kommunalval. Det är främst ungdomar som lockas av dessa odemokratiska strömningar och skrämmande våldsideo-logier, och det är allvarligt.

Vi som är politiker och som tillhör demokratiska partier har självfallet ett särskilt ansvar för att dessa kusliga ideologier inte på nytt får fotfäste. Men vi har också var och en av oss som medborgare ett ansvar. Jag vill rikta en vädjan och en uppmaning till alla som skräms och upprörs över att rasism, antisemitism, främlingsfientlighet och våldsglorifiering åter tycks vara gångbart: Ta varningssignalerna på allvar!

Skolan har här ett stort ansvar. Eleverna måste ständigt och återkommande på alla stadier få kunskap och insikter om att det är något mycket farligt som händer om vi låter rasistiska, främlingsfientliga, nynazistiska och andra odemokratiska värderingar breda ut sig. Jag vet att detta är något som ingår i skolans demokratiföstran, men jag menar att det nu när vi ser hur nynazisterna faktiskt får ett inflytande bland ungdomar är helt nödvändigt att skolan metodiskt och systematiskt tar upp detta med ett ännu större allvar. Det är inte längre historia, det är något som händer här och nu. Det är omänskligt och det är ovärdigt.

Demokratin och humanismen måste ständigt försvaras, brukar vi säga vid högtidliga tillfällen. Det är nu dags att göra verklighet av de vackra orden, att säga ifrån, att visa att vi är en överväldigande majoritet som sluter upp bakom demokratin och bakom respekten för människors lika värde. Låt oss göra klart att i framtidens Europa skall alla människor kunna känna sig

*Partiledardebatt
med anledning av
regeringsförklaringen*

trygga och ha samma rättigheter och skyldigheter oavsett ras, hudfärg, religion eller politisk övertygelse. Något annat vore en historisk katastrof.

Fru talman! Det är min principiella uppfattning att en ny regering bör få tid att komma i gång med sitt arbete innan den utsätts för en alltför hård granskning. Men jag vill självfallet ändå göra några kommentarer med anledning av regeringsförklaringen och regeringsbildningen.

Den regering som nu har tillträtt är inte den regering moderaterna eftersträfvade så sent som för ett halvår sedan. Det är inte den regering som Carl Bildt och Bengt Westerberg föreställde sig när de presenterade sin Ny start för Sverige. Det är inte en stark regering. Det är en minoritetsregering trots att den består av inte mindre än fyra partier. Den borgerliga regeringen kommer inte att kunna bortse från ny demokrati. Också i Sveriges riksdag har vi fått ett parti på yttersta högerkanten.

Den regeringsförklaring som statsminister Bildt avlämnade i fredags är ett bräckligt dokument. Den har utformats för att göra det möjligt att bilda en regering, men den håller inte att regera utifrån.

Det finns två grundproblem med den borgerliga regeringsförklaringen.

Det första är att fyrtipartiregeringen på en rad stora, viktiga områden sopar problemen under mattan.

Det gäller familjepolitiken. Hur stort skall det vårdnadsbidrag som utlovats vara? Och hur skall det betalas? Är det med pengar från barnomsorgen?

Det gäller sjukvården. Den skall ses över, skriver regeringen – och det är ju hoppingivande. Det gäller äldreomsorgen. Den skall få bättre förutsättningar, påstår man. Men det sägs inte ett ord om hur och om var pengarna skall tas.

Det gäller pensionärerna. Deras levnadsvillkor skall kartläggas och en höjd grundpension utredas. Utredningar, översyner, kartläggningar – ja, så kan man skjuta problem framför sig, men en dag måste beslut fattas.

Det gäller arbetsmiljön. Den nämns över huvud taget inte. Den socialdemokratiska regeringen avsatte, med stöd av centerpartiet, 15 miljarder kronor i arbetslivsfonden till förbättringar av arbetsmiljön och till rehabilitering. Centern har givit beskedet att dessa pengar skall gå till löntagarna. Moderaterna har lovat att dela ut dem till arbetsgivarna.

Min fråga till Carl Bildt blir därför, med hänsyn till att denna fråga är så viktig för oss: Hur blir det med arbetslivsfonden?

På alla dessa stora, viktiga områden – och jag skulle kunna räkna upp många fler – har de fyra partierna valt att dölja sina meningsskiljaktigheter bakom fraser, i utredningar och i löften om framtida beslut. Så småningom – och tiden rinner fort undan när man regerar, det kan jag försäkra – måste regeringen bestämma sig. Då kommer sanningens minut.

Det andra grundläggande problemet med regeringsförklaringen är att den lovar sänkta skatter och ökade statsutgifter. Men det står ingenting om var de 10–15 miljarderna skall tas som behövs för att täcka skattesänkningarna och utgiftsökningarna.

När den nya finansministern fått frågor om besparingarna har hon förklarat, att visst blir det karensdagar och höjning av egenavgifterna till arbetslöshetskassan. Det fick bara inte plats i regeringsförklaringen.

Så lättsinnigt tar alltså den nya regeringen på utgifter som drabbar vanliga

människors ekonomi. Ett besked om att löntagarna skall få det sämre fick inte plats i regeringsförklaringen. Men regeringen förutsätter att det finns så gott om plats i en vanlig löntagares hushållsbudget att en familj kan avstå från 5 000–6 000 kr. till kapitalägare och aktieägare. Det säger någonting om den nya regeringens värderingar.

Och det är inte bara nästa år som det skall sparas 10–15 miljarder kronor, får vi nu veta. Samma sak blir det i budgeten därefter och i budgeten därpå, försäkrar finansministern.

Jag har lärt mig under många års regeringsarbete, att först tar man fram resurserna, sedan unnar man sig utgifter och skattesänkningar. Den här regeringen gör tvärtom: först skattesänkningar och löften om utgifter och sedan besparingar. Det är inte en strategi som inger förtroende.

Jag måste ställa frågan till Carl Bildt: Hur vet ni att ni kommer att klara att spara de 10–15 miljarder kronor som behövs för att finansiera givna löften?

Jag läste i morse i Svenska Dagbladet – mitt nya husorgan, eftersom jag tyckte att Svenska Dagbladet var ganska bra på nyhetssidan i valrörelsen jämfört med Dagens Nyheter – att Stockholmsbörsen nu är 7,8 % lägre än för 17 börsdagar sedan. Det är en ny tideräkning. Vad räknar då de nya herrarna på Svenska Dagbladet? Jo, jag kom fram till att det är valdagarna.

Sedan valdagen har den svenska aktiebörsen fallit med ca 8 %. De allra flesta föreställde sig väl att aktiemarknaden skulle hälsa en borgerlig regering med glädje och att aktiekurserna skulle gå upp – detta speciellt som den borgerliga regeringen lovat ut stora gåvor till aktieägarna.

Men börsen uppvisar tvärtom en djup misstro. Tänk om det är så att marknaden inte litar på den borgerliga finanspolitiken! Att man fruktar att inflationen nu skjuter fart! Att näringslivets konkurrenskraft försvagas! Litet orolig skulle jag vara, om jag vore i Carl Bildts kläder. Det är jag lyckligtvis inte.

När vi socialdemokrater varnade för att det skulle bli kraftiga hyreshöjningar med en borgerlig regering, kallades vi för lögnare. Nu skriver borgerliga tidningar att det vi varnade för kommer att ske. Det kommer att bli kraftigt höjda boendekostnader, om beslutet att riva upp räntelånesystemet genomförs. En nybyggd trerummare blir 1 300–1 700 kr. dyrare i månaden och en nybyggd villa runt tusenlappen dyrare i månaden, skrev Dagens Nyheter – den andra borgerliga tidningen – nu i veckan.

Jag vill uppmana den borgerliga regeringen att uppge sitt motstånd mot räntelånesystemet. Fullföljer ni er bostadspolitik får det orimliga konsekvenser för människors ekonomi, vare sig de bor i hyreslägenhet, bostadsrätt eller villa.

Den nya regeringen tänker ta 20 miljarder kronor från pensionsfonderna och dela ut de pengarna till andra ändamål. Det gör man i ett läge där ATP-systemet i stället behöver tillföras pengar.

Samtidigt inbjuder regeringen till samråd om hur pensionssystemet skall stärkas. Jag har svårt att se hur ett sådant samråd skulle kunna bli konstruktivt, när regeringen startar med att försvaga ATP.

Kan vi få ett besked här i dag: Kommer regeringen verkligen att dela ut en del av de 20 miljarderna till dem som har allemansfonder, dvs. till aktieägare?

Till sist, fru talman! När företrädare för den nya regeringen får frågor om vad man tänker göra blir standardsvaret att socialdemokratien har lämnat efter sig en så dålig ekonomi att det nog inte går att genomföra de löften som gavs före valet. Det är ett bekvämt sätt att parera obehagliga frågor, men det är inte trovärdigt.

Den socialdemokratiska regeringen har under den senaste mandatperioden fattat en lång rad viktiga och framåtsyftande beslut, som kommer att stärka den svenska ekonomin och leda till ökad tillväxt.

Sverige tillhör nu de länder i Europa som har den lägsta inflationen. Skattereformen stimulerar arbete och sparande. Vi har avtal på arbetsmarknaden som ger förutsättningar för företagen att stärka sin konkurrenskraft.

Ansökan om medlemskap i EG är inlämnad. Förhandlingarna kan börja. Den svenska kronan är knuten till ecun. Beslutet om Öresundsbron är fattat, och det finns resurser avsatta till en rad andra viktiga infrastrukturinvesteringar.

Låt mig citera tidningen Affärsvärlden. Så här skrev den tidningen veckan efter valet:

”Den nya regeringen får draghjälp av de strukturella förändringar av ekonomin som redan har genomförts och kommer opinionsmässigt att dra nytta av den förstärkning av tillväxten som naturligt sker under några framöver. — — — Efter flera åtgärder under den senaste valperioden kan det sägas ha blivit lättare att regera Sverige. — — — Den som om tre år säger att det var den borgerliga regeringens förtjänst att ekonomin åter började växa kommer därför att ha fel.”

Utgångsläget är därför, Carl Bildt, ganska bra. Det håller inte att skylla på den förra regeringen. Nu är det den borgerliga fyrtiparegeringen som har huvudansvaret.

Är det en regering som kommer att arbeta konsekvent mot bestämda mål? Eller är det fyra partier som först och främst förenas av en önskan att sitta i Rosenbad, men som i övrigt drar åt olika håll?

Njut av smekmånaden, Carl Bildt! Snart är det allvar.
(Applåder)

Anf. 2 IAN WACHTMEISTER (nyd):

Fru talman! Ärade kammarledamöter! Låt mig först ge en kommentar till det föregående talare sade. Ny demokrati har kallats för så mycket att jag tar det med ganska stort lugn att Ingvar Carlsson nu placerar oss på den yttersta högerkanten. Det låter i varje fall bättre än Frankensteins monster. I ord och handling kommer vi att visa var vi står, och Ingvar Carlsson blir nog förvånad om han verkligen tror på sitt eget scenario.

Jag skall nu tala om regeringsförklaringen och kan konstatera att orden bitvis var lika välkomna som ovanliga i den svenska politiken. För första gången verkar det som om en borgerlig regering inser att dess ledamöter inte måste vara socialdemokrater eller låta som om de vore det. För egen del har jag med välbehag prickat av en mening som den här: Det är de enskilda initiativen, det fria företagandet och det spridda personliga ägandet och sparandet som kan lägga grunden för en ny utvecklingskraft. Jag blev minst sagt nyfiken på innebörden av ”sänkta skatter och enklare regelverk för småföre-

tagen", något som är mycket viktigt just nu. Och när vi hörde om etableringsfrihet för butiker, dvs. att konsumenterna skall sättas före det politiska myglet, då tyckte vi oss – nästan – höra en inspelning från ny demokratis valturné, vilket jag hoppas att socialministern ursäktar oss för.

Det förekommer vackert klingande ord om grundlagsfäst äganderätt, framtid för inlandsbanan, avskaffande av skogsvårdsavgiften, fri produktion av sjukvård, ökad valfrihet för småbarnsföräldrar, ålderdomshem, skolpeng som följer eleven, satsning på universitet och högskolor, krafttag mot våldsoch narkotikabrott, snabbare behandling av asylärenden, fler kvarterspoliser och en hjälp, tydligen värd namnet, till hotade kvinnor. Regeringen tycks ha uppfattat folkets krav att vårda brottsoffren och bestraffa brottslingarna i stället för tvärtom.

Vi hörde till sist att en "konstruktiv opposition kommer att möta en öppen regering". Detta gladdde oss konstruktiva väldigt mycket, för det var väl riktat till oss? När jag för övrigt hörde om "ett ökat inslag av personval till riksdagen", började jag nästan känna mig välkommen hit! Eller avsåg statsministern möjligen en motsatt effekt av det ökade inslaget?

Fru talman! Lika vackert och underbart som Sverige är utanför dessa väggar, inte minst i dag, lika allvarligt är läget för den svenska ekonomin. Den svenska krisen är till mycket stor del politiskt betingad. Jag undrar om inte den gamla regeringen trots allt är mycket glad över att slippa torka upp efter sig själv. Arbetslösheten ökar, och den kommer att fortsätta att öka en tid till. Svenskt näringsliv dyker nu med brutal tyngd rätt ned i en lågkonjunktur.

Under det 90-tal som statsminister Carl Bildt talade om skall 800 000 svenska ungdomar ut på marknaden. Samtidigt vet vi att det värsta man kan råka ut för i ett land är ungdomsarbetslöshet. Jobben, som ungdomen skulle behöva, finns inte i den offentliga sektorn, ty då skulle vi i närmast bokstavig bemärkelse skatta ihjäl varandra.

Nej, i ett sådant läge krävs kraftfulla åtgärder. Därför har vi i ny demokrati på allt sätt försökt visa att vi stöder en regering som vill gå från de vackra orden till verklig handling. Förlängd provanställningstid, lärlingssystem osv. låter självklart. Viktigast av allt är att få hjulen att börja snurra igen eller, för att använda ett uttryck som måhända låter mardrömslikt för många av kammarens ledamöter, för fler än dem som just har lämnat den: Det gäller att få drag under galoscherna!

All välfärd och all trygghet skapas genom produktivt arbete. Det är arbetande människor och skickliga företagare som skapat resurserna. Politikerna – 349 av dem från denna kammare – har diskuterat och beslutat hur dessa resurser skall användas och fördelas. Icke sällan har man varit storslagen med skattebetalarnas pengar. Enorma utgiftsexpansioner har man ursäktat genom att kalla dem för reformer.

Såsom tidigare utomstående har jag kunnat konstatera att tokigheter har ursäktats med att endast just detta tokiga beslut varit politiskt möjligt, men nu skall det alltså vara slut på detta – får jag hoppas.

Den nye statsministern talade om personlig integritet och om valfrihetens revolution. Vågar vi tro att statsministerns glada rop nådde fram till myndig-

heter, verk, superbyråkrati och kravmaskiner? Vågar vi hoppas att regeringen rår på den apparat som den är satt att styra och tygla?

Den offentliga sektorn dominerar på ett eller annat sätt varje beslutande församling inkl. denna. Hur gärna ger den upp sina monopol och sin makt? Hur gärna utsätter den sig för en lika nödvändig som brådsående rationalisering?

Den offentliga sektorn är för stor. Det går inte att tvinga varje industriarbetare att bära två offentliganställda på ryggen! Något måste alltså göras för att rädda den svenska ekonomin. Det går inte längre med den gamla metoden, som populistiskt kan uttryckas "kläm-åt-de-rika" och på det viset försöka skatta bort den sista resten av företagande och initiativ ut ur landet. Det var ju med den sortens metoder som den svenska modellen hamnade i den återvändsgränd den nu befinner sig i.

Nej, nu måste regeringen släppa loss de goda krafterna och ge till dem goda förutsättningar. Gör man det, då tror jag att vi alla kan lita på folk och företag. De kommer att göra sitt bästa. Men observera att politisk klåfingrighet snabbt kan förstöra det mesta.

Jag tror inte att små förändringar hjälper även om inriktningen är rätt. Det krävs ordentliga åtgärder och genomgripande förändringar. Egentligen har vi ganska litet att förlora. Ty vad skall byggindustrin göra en bit in på 1992 om ingen investerar i industribyggen och det redan finns en mängd tomma kontor? Hur skall småföretag och underleverantörer klara konkurrensen om kostnadsläget fortfarande är det högsta i Europa?

Vi läser om bankkris och kris för fastighetsbolag. Vad betyder det egentligen för det lilla företaget, det som majoriteten i denna kammare plötsligt anser vara Sveriges ryggrad? Jo, för det lilla företaget betyder det svårigheter att få låna pengar, trots att man har skött sitt företag hur bra som helst. Kreditinstitutionerna kan helt enkelt inte ge krediter. Vi måste snabbt avbryta dominoeffekten innan brickorna börjar ramla i långa rader. Ett kreditstopp faller ett företag, som i sin tur faller sin leverantör osv.

Med gemensamma ansträngningar måste det gå att få fram både riskkapital och lån till små företag och till nya företag. Kom ihåg att de nya jobben finns i nya företag och i små företag som växer.

Ett bra exempel är turistindustrin som är världens största industri. Den växer globalt med över 10 % om året. I Sverige däremot har den i flera år i sträck krympt. Då drömde man till med turistmomsen! Många har sedan dess insett vilket ödesdigert misstag som begicks. Ändå kunde regeringen inte komma längre i sitt kompromissande än till en allmän sänkning av turistmomsen från 25 % till 18 %.

15 000 arbetslösa, 1 500 konkurser, minus i statskassan, problem i glesbygger osv. Vi tycker det är märkligt att en ny och handlingskraftig regering inte skulle ha kraften att helt gå ur ett felaktigt beslut, även om ett av regeringspartierna självt var aktivt involverat när beslutet fattades.

235 000 anställda fanns i denna bransch när året började. Vi hoppas att regeringen i det öppna och konstruktiva samarbetet i riksdagen kan låta sig påverkas. Det här får inte handla om prestige, utan det måste handla om att göra det bästa möjliga för Sverige. Det finns en förödande och entydig statistik att luta sig mot.

En mycket enkel, lönsam och konstruktiv åtgärd vore att helt enkelt tillåta taxfreeförsäljning på Gotlandsbåtarna. Biljettpriset skulle bli en femtedel av dagens. Turistnäringen på Gotland skulle fördubblas. Näringslivet skulle vitaliseras. Taxfree till Gotland! Jag förstår att hela kammaren bävar. Men en sådan åtgärd fyller alla krav på praktisk handling och förnuft. Skall en sådan idé falla på principen att svenskar ej får festa på väg till svenska öar? Hellre än att folk skall få ha det trevligt när de åker till Gotland får Gotland förfalla eller sponsras av AMS – nej. Jag hoppas att regeringen är med på förändring och förnyelse även i den frågan.

Så till en helt annan fråga. Det finns en del märkliga skrivningar om u-hjälpen i regeringsförklaringen. Jag ställer därför frågan till statsministern: Skall vi tyda regeringsförklaringen så att vi skall ge bort ca 14 000 milj.kr. per år av skattebetalarnas pengar till andra länder, förutsatt att dessa länder i allmänhet befinner sig så långt härifrån som möjligt och i synnerhet icke är europeiska? Vad är i så fall tanken bakom en sådan doktrin? Blir vi måhända nöjdare med oss själva om vi skickar pengarna så långt bort att vi inte riktigt vet vad som händer med dem?

Skall vi fortsätta att ge bistånd till regimer som nästan alla är enpartistater eller i vart fall långt ifrån demokratiska? Det är tydligen bara Fidel Castro som har diskvalificerat sig. Vietnam blir möjligen av med sitt bistånd "om inte en tydlig demokratisering sker".

Vad betyder det att biståndspolitiken skulle läggas om "i riktning mot ett väsentligt starkare stöd för demokrati och marknadsekonomi"? Är det samma regimer som skall skriva på nya papper om att de egentligen är demokratiska numera?

Ny demokrati har, som bekant, föreslagits att en stor del av u-hjälpen skall satsas i Estland, Lettland, Litauen och Polen, dvs. hos våra grannar på andra sidan Östersjön. Statsministern talade själv om "omfattande hjälpinsatser vad gäller infrastruktur och miljövård". Min fråga är: I vilken storleksordning skulle dessa omfattande hjälpinsatser vara och varför skulle inte nödlidande grannar kunna bli föremål för regelrätt u-hjälp?

Jag vill också fråga om regeringen är beredd att ompröva SIDA:s verksamhet. Är det regeringens avsikt att successivt höja biståndet till södra halvklotet till det dubbla, så som folket partiet propagerade i valrörelsen?

Eftersom dessa frågor uppenbarligen har diskuterats i de fyra regeringsförhandlingar lär det vara lätt att ge svaren. Det skall bli intressant att få höra dessa svar. Därefter blir det mitt nöje, fru talman, om än ej kammarens, att få återkomma till frågor om konkurrens, miljö, pensionärer, idrott och – passande nog – yttrandefriheten.

(Applåder)

Anf. 3 LARS WERNER (v):

Fru talman! En regerings första uppgift till sig själv är att framställa sig som snäll, i god dager, i rosa skimmer och med guldglans. Den nya regeringsdeklarationen har just den uppgiften. Därför finns en rad löften, som alla lovar att göra livet bättre. Det är 82 löften, och av dem är det 30 löften som kostar pengar.

Regeringen har därmed framställt sig själv i det rosa skimmer som man

önskade. Förslag som gör att människor blir irriterade eller arga på regeringen har tonats ner eller helt och hållet tagits bort i regeringsförklaringen.

Jag skall ta ett exempel som kommer att bli klassiskt. När en journalist frågade varför det inte stod något om införande av karensdagar, svarade den nya finansministern: "Det fick bara inte plats."

Regeringsdeklarationen säger sig ha siktet inställt på 1990-talet i dess helhet. Med dess pompösa anspråk är det något förvånande att höra landets finansminister påstå att karensdagar "fick bara inte plats" i regeringsförklaringen. De fick inte plats i denna skildring av 90-talet i dess helhet. Jag tycker att det låter så fantastiskt att man förstår att det inte kan vara riktigt. Men att sjuka får betala och att rika slipper betala skatt ger inte samma rosa skimmer kring en regeringsförklaring.

När jag tittade i mitt exemplar av regeringsförklaringen fann jag tre tomma sidor med gott om plats. Jag vet inte om det bådär gott eller illa.

Vi har här fått ett nytt bevingat ord, som smäller högre än när Birgit Friggebo på sin tid uppmanade dem som inte kunde betala hyran att sluta röka. Det smäller nästan också högre än när Per Ahlmark till anställda vid Ericssons fabrik i Blekinge sade "Lycka till!". 14 dagar efter det fick 300 människor sparken.

Ett nytt bevingat ord: Det fick bara inte plats, sade finansministern.

I ett par decennier har vårt parti arbetat för en sänkning av matmomsen. Sedan några år tillbaka har centern anslutit sig till denna linje. Den senaste tiden har det gått mycket snabbt. Nykomlingarna i politiken, ny demokrati, anslöt sig från början till kravet på en sänkning av matmomsen. Socialdemokraterna deklarerade redan före valet att man ville sänka matmomsen, efter 17–18 år. Nu har t.o.m. partierna med ständig nystart startat om och tänkt nytt om matmomsen.

Jag vill utan omsvep gratulera Olof Johansson för att han har lyckats övertyga Ny start-partierna om det riktiga och rimliga i att sänka matmomsen och t.o.m. fått in det i regeringsdeklarationen. Det måste ha varit en tämligen grannliga uppgift med tanke på att vår nuvarande finansminister så sent som i maj kraftigt attackerade alla tankar på att sänka matmomsen mer än den generella momsen. Då verkade hon inte ha det minsta intresse av att lyssna på den växande opinionen i matmomsfrågan. Hon var så kallsinnig att en av de nuvarande regeringskollegerna, centerpartisten Görel Thurdin, tyckte att hon lät som en desinfektionsspruta. Jag har kontrollerat att det står så i protokollet.

Regeringen presenterar alltså 82 löften. 30 löften kostar pengar i form av skattesänkningar för rika och välbeställda, men allt sker naturligtvis i det rosa skimrets anda utan att man nämner att det med denna politik finns risk för ökat budgetunderskott och stigande räntor. Och vem betalar höjda räntor?

Den borgerliga regeringen gynnar personer som redan har det hyggligt och storföretag, men den påstår sig främst gynna småföretagen. Det enda förslaget med profil för småföretagen är slopande av förmögenhetsskatten på arbetande kapital. Uppskattningsvis handlar det för statskassan om mellan 200 och 300 miljoner, alltså 0,2 miljarder. Det kan vara bra, men man skall inte överdriva dess betydelse för att få skjuts på ekonomin.

Övriga förslag från regeringen riktar sig lika mycket eller mer till välbefärdade storföretag och saknar småföretagarprofil.

Fru talman! Det brukar sägas att Sverige är ett en-frågeland, och att man bara kan klara en fråga i taget i den politiska debatten i landet och i riksdagen.

I regeringsdeklarationen finns inget om arbetsmiljö, vilket Ingvar Carlsson tidigare har påpekat. Där saknas för första gången på årtal något om jämställdhet mellan kvinnor och män. I regeringsförklaringen saknas de anställdas perspektiv, arbetslivets perspektiv, och där saknas jämställdhet och barnens perspektiv. Däremot kan man gärna få starta företag med drift av barn – det finns som ett perspektiv i regeringsförklaringen. Det andra fick väl bara inte plats.

Har regeringen inget positivt att säga till den viktiga grupp som kallas Sveriges löntagare? Utan löntagare stannar landet.

I stället hör vi bara ord om att minska fackets makt, höjda avgifter för sjukförsäkringen, karensdagar, försämrade sjukförsäkring, slopad avdragsrätt för fackavgifter osv.

Visst är det riktigt att det finns byråkratiska strukturer och skatteregler som missgynnar vissa småföretagare, och de skall naturligtvis bort. Men varför vill man införa regler, Carl Bildt, som missgynnar löntagare?

Regeringen hänvisar till Europaintegrationen för att sänka skatterna. Regeringen uttrycker att EG-anslutningen måste följas av en betydande sänkning av skatterna på flera områden.

Detta är fel, och det är dessutom fejt.

Jag säger att det är fel och att det är fejt, eftersom ingen i EG kräver att Sverige måste sänka skatterna, något som statsministern på sin presskonferens efter regeringsförklaringen också fick medge och ta tillbaka påståendet att EG har detta krav. Det går att ha andra skatter och andra momssatser än EG. Därför är det fel i regeringsdeklarationen.

Och varför är det fejt? Jo, därför att om ni eller vi – Sverige – vill sänka skatterna, då skall vi säga att vi vill det. Men vi skall inte gömma oss bakom påståenden att andra vill att vi skall göra det. Vi skall våga säga vad vi själva vill. Det gör inte regeringen, och det är det jag anser vara fejt och svagt. Det vore riktigare att säga sanningen: Europa ställer inga sådana krav – kraven är inte ekonomiska utan politiska från vår egen nya regering.

Då hamnar hela resonemanget i ett helt annat ljus. Vi kan själva, här i Sverige, välja hur vi vill ha vår ekonomi och hur vi vill ha vår generella välfärd. Man kan välja att betala pensioner, sjukvård och försäkringar privat, och det blir då sannerligen inte en mindre utgift för den enskilde eller familjen än i dag. Eller man kan välja att betala detta via skatt och gemensamma avgifter och satsa på att alla skall ha råd, att alla har ett lika värde och att vård, pensioner och sociala försäkringar är tillgängliga till vardags för alla.

Regeringen talar i deklarationen om att välfärdspolitikerna gynnar alla och att alla människor har lika värde. Uppenbarligen finns denna medvetenhet i allmänna termer även i den nya regeringen, nämligen att välfärden skall vara för alla, men de konkreta förslagen säger tyvärr tvärtom.

Regeringsdeklarationen motsvarar säkerligen också förväntningarna hos många borgerliga väljare, som trott sig rösta på etik eller på humanism.

I kds partiprogram står:

”Kds förordar en ny syn på den ekonomiska politiken, som innebär att den traditionella betoningen av snabb ekonomisk tillväxt måste ge vika för en satsning på omfördelning av resurserna.”

Det är vackert sagt, Alf Svensson.

Man skulle egentligen kunna göra halt här och konstatera att den enda omfördelning av resurserna som finns i regeringsdeklarationen är till de rikas och välbeställdas fördel. Vad kds än har menat fortsätter dess partiprogram så här:

”Därför tar kds avstånd från ett utpräglat privatkapitalistiskt samhälle byggt på de ekonomiska krafternas fria spel, som gynnar ett fåtal men sviker solidariteten med de svaga.”

Det är så vackert sagt, Alf Svensson, att jag hade kunnat säga det själv. Men var i regeringsförklaringen anser ni att ni har fått igenom dessa vackra tongångar?

Till sist, fru talman! Bortsett från regeringsförklaringen: Hur ställer ni er i dag till konkreta fall som ASSI-Karlsborg i Kalix, där hela bygden hotas av utrotning, därför att företaget trots en god affärsidé ämnar lägga ner och utplåna bygden? Den moderate industriministern, själv miljonär, vill inte ingripa i detta fall av ”de ekonomiska krafternas fria spel”.

Jag tror mig veta att det i det här landet finns förväntningar även på en borgerlig regering att den skall föra en solidarisk politik. Det finns sådana förväntningar, inte minst om väljarna har läst kds nyss citerade partiprogram.

Nu har invånarna i Kalix rest sig som en man – eller en kvinna – inför hotet från ASSI om att lägga ner. På demonstrationerna för några dagar sedan kunde man se hemmafruar och pappersarbetare sida vid sida med officerare i den svenska armén, Carl Bildt. Man kan förstå dem, för nu hotas mellan 400 och 800 jobb i Kalix. Det motsvarar tusentals jobb i Malmö. Med en relativt liten investering skulle företaget kunna bli lönande och fortsätta att vara ryggraden i östra Norrbotten.

Här har man ett pappersbruk och en massafabrik i en mycket utglesad bygd. Man har både produktion av pappersmassa och förädling av pappersprodukter, som förmodligen alltid kommer att vara en av våra viktigaste exportprodukter.

Högvis med statliga utredningar har visat att en ökad förädling är en viktig del för ett levande Norrland. Vi vet att det finns tveksamhet till nedläggning hos en del av ägarna av pappersbruket i Karlsborg.

Vi säger till regeringen: Tveka inte längre utan ta klart ställning för en fortsatt drift. Vi säger till den borgerliga regeringen och särskilt till Olof Johansson och centerpartiets representanter: Skall ni sitta och administrera en nedläggning av ett av de viktigaste företagen i Norrbottens näringsliv som ett av era första beslut i regeringsställning?

Ta i stället ett beslut som öronmärker pengar för investeringar och fortsatt drift i Karlsborg! Ni vet med all er erfarenhet av regionalpolitik att det samhällsekonomiskt kostar oändligt mycket mer att ställa så många människor utan arbete i en bygd där det inte finns några alternativ, Börje Hörnlund.

Fru talman! Valet den 15 september var till stora delar ett val mellan ett alternativ som föreföll att vilja säga att det mesta i Sverige är bra som det är och olika krafter som från litet olika utgångspunkter krävde en förändring och en förnyelse i Sverige.

*Partiedardebatt
med anledning av
regeringsförklaringen*

Valresultatet blev så entydigt som man gärna kan begära. Stödet för förändringar blev stort och därmed också det politiska mandat som vi har att förvalta och föra vidare under de kommande åren.

Förändringens vindar har svept över Europa i dess helhet under de senaste åren. De vindarna har nu också nått vårt land. Det politiska uppbrottet från det gamla har därmed också ställts på den svenska politiska dagordningen.

Den regeringsförklaring som jag presenterade i fredags var därför en regeringsförklaring just för förändringar.

Det fanns en tid när kollektivistiska, storskaliga och centraliserade lösningar ansågs vara vägen till framgång på snart sagt varje område. Ett tag verkade det som om kollektivismen gick i förbund med utvecklingen själv. Den kontinuerliga expansionen av statsmakten sågs som så naturlig och så obeveklig att man t.o.m. i språket suddade ut den för varje fritt samhälle alldeles avgörande skillnaden mellan staten och samhället i övrigt.

Men nu är det bokstavligen en ny tid som randas. Kollektivismens tid är förbi. De centraliserade och de storskaliga lösningarna fungerar inte längre, och alla inser att styrkan i ett samhälle inte bara och kanske inte ens främst ligger i styrkan hos staten.

I regeringsförklaringen angav vi fyra alldeles avgörande uppgifter för de kommande åren: att fullt ut komma med i det europeiska samarbetet, att återupprätta Sverige som en tillväxt- och företagarnation, att genomföra en valfrihetsrevolution i välfärdspolitiken och insatser för de sämst ställda och att driva på omvandlingen till ett samhälle som är mindre resursförbrukande och mindre miljöbelastande än det som vi har fått i arv. Dessa fyra uppgifter, som vi satt upp för oss, utgår från en ny syn på politiken och på dess uppgift. Vi tror inte att politiken kan, eller ens bör försöka, lösa alla problem eller ingripa i alla frågor i samhället. Vi tror inte att allt blir bättre bara för att det politiseras. Vi tror inte att Sverige i alla sina delar kan styras och regleras vare sig härifrån riksdagen eller från regeringskansliet.

Lars Werner vädjade till regeringen att inte administrera ett nedläggningsbeslut av ett företag. Jag kan försäkra Lars Werner att det är denna regerings avsikt att inte administrera företag över huvud taget så långt detta går att undvika. Det är denna regerings uppfattning att företag sköts bäst av dem som är tillsatta att sköta företagen och att Lars Werners, min och andras kompetens på det området faktiskt har sina begränsningar. Ett samhälle kräver ansvarsfördelning, och det är inte regeringen eller riksdagen som sköter företagen.

Men vi tror samtidigt att politik har en viktig uppgift att fylla när det gäller att riva hinder och att skapa möjligheter, hinder som i dag begränsar för individer, familjer och företag och möjligheter som den nya utvecklingen öppnar. Det gäller inte minst i det europeiska perspektivet. Där har vi nu en möjlighet att vara med att bygga upp en samarbetsordning som kan säkra

frihet, utveckling och demokrati, förhoppningsvis för generationer framöver. Det är en stor uppgift. Där skall vi vara med.

Det innebär också nya möjligheter för samarbetet i den nordiska familjen. Jag hade möjlighet att i går i Helsingfors med president Koivisto och statsminister Aho diskutera vad vi gemensamt ser som nödvändigt för att ge också det nordiska samarbetet den nya start som behövs. Ekonomin ställer oss självfallet inför stora utmaningar. Men avgörande är att vi inser vilka dessa problem faktiskt är. Det handlar inte om att invänta den ena vändpunkten eller den andra.

Valrörelsens och valårets ständiga proklamerande av vändpunkter var ett lika felaktigt som fåfängt försök att se bort från de grundläggande problemen. Sanningen är att det, alldeles oavsett om det är högkonjunktur eller lågkonjunktur i Sverige, under en betydande tid har gått sämre för Sverige än för andra motsvarande länder. Ingen kan bortse från att Sverige har halkat efter i en tid när den ekonomiska och teknologiska omvandlingen gör att ekonomin i världen i övrigt håller på att skjuta fart.

Vi lovar – låt oss vara alldeles entydiga på den punkten – inga snabba vändpunkter. Vi vet att vår ekonomi nu försämras så snabbt att det kommer att ta avsevärd tid att börja vända på kurvorna. Det sade vi i valrörelsen med all önskvärd tydlighet, och det kommer vi att få anledning att upprepa många gånger under den tid som ligger framför oss.

När socialdemokraterna lämnade över regeringsmakten till en borgerlig regering 1976 sades det att det var ett dukat bord som lämnades över. Det blev ju, som vi alla vet, snabbt en klassisk fras i vårt politiska språk – klassisk just därför att den var så uppenbart felaktig.

När socialdemokraterna så återkom 1982 förklarade de att det nu var deras uppgift att diska upp efter de borgerliga åren, och det skulle ske med en jättedevalvering och med den magiska formel som döptes till den tredje vägens ekonomiska politik.

Nu vet vi hur det gick. Devalveringspolitiken var ett misstag, och den tredje vägens ekonomiska politik gick mycket snabbt åt fel håll. I den mån socialdemokraterna försökte diska slog de ganska snabbt sönder porslinet, och så småningom flydde de t.o.m. från spillrorna i allmän förvirring.

I Dagens Industri, som jag läste i dag på morgonen, hävdas att läget för vår ekonomi nu är sämre än det var 1976. Jag vill inte träta med Dagens Industri eller andra om detaljer i den jämförelsen, men på en alldeles avgörande punkt tycker jag att förutsättningarna är väsentligt bättre nu än vad de var då. Då fanns knappt insikten om att det faktiskt hade gått snett. Det skulle dröja ända till början av 1980-talet innan den fick sådan kraft att den kunde börja omsättas i politisk handling.

I dag finns en bred insikt – det visar inte minst valresultatet – om att den gamla politiken inte längre fungerar. Inte ens socialdemokraterna verkar längre vilja tala om den tredje vägens politik. Alla är vi eniga om att devalveringsvägen en gång för alla är stängd. Det finns en bred enighet om att vi skall söka medlemskap i den Europeiska gemenskapen.

Ingvar Carlsson refererade i sitt anförande några av de beslut som fattades under framför allt det senaste året. De fanns – om vi nu skall tala om vad som står i regeringsförklaringar och vad som inte står där – inte till någon del

i regeringsförklaringen efter valet 1988. Där stod ingenting om att vi skulle söka medlemskap i EG. Ändå skedde vändningen. Det var positivt och bra, och bl.a. det medför att grunden i dag är bättre.

Men motsättningarna och problemen finns där ändå. Vi har en grundläggande motsättning – det är alldeles uppenbart – i synen på det enskilda ägandet, det spridda sparandet och det fria företagandet. Det var – det skall jag inte dölja i dag – ett viktigt mål när vi arbetade med regeringsförklaringen att se till att vi blev klara just den 4 oktober, att det var den 4 oktober som vi äntligen kunde ge beskedet att löntagarfonderna avskaffades – därför att i detta besked ligger en så stark signal om en annan syn på betydelsen av det fria företagandet, det enskilda ägandet och det spridda sparandet för att välståndet återigen skall börja växa. Utan en renässans för företagandet kommer vi aldrig att kunna lösa den svenska tillväxtkrisen. Då kommer den arbetslöshet som plågar oss alla politiskt och som är en tragedi att fortsätta växa, och då kommer vi som nation att fortsätta halka efter.

På 1970-talet trodde man ofta att det var den offentliga sektorn som var utvecklingens motor. Den är förvisso viktig, men synsättet var felaktigt.

På 1980-talet verkade man tro att bara man devalverade fram en bättre konkurrenssituation för storföretagen skulle allting lösa sig. Även det synsättet var dess värre felaktigt. Det är bara genom att på bredden återupprätta det fria företagandet som vi åter kan ge de välståndsskapande krafter som ligger slumrande i vårt samhälle och i vår ekonomi ny luft under vingarna. Det är detta som är inriktningen på vår politik.

Vi säger att vi skall sänka skatter för småföretagen. Ingvar Carlsson säger att detta är sänkta skatter för kapitalägare och aktieägare. Ingvar Carlsson ger mig en del råd och talar om vad det innebär att bilda regering och vara statsminister. Jag lyssnar gärna till dem, och en del av dem är förvisso också kloka och framförda i välmening. Men låt mig då ge ett råd tillbaka, från en partiordförande till en annan, och det är detta: Jag tror att om socialdemokratin skall bli relevant i debatten om 90-talets problem och 90-talets möjligheter är det dags att stuva undan den gamla marxistiska retoriken. Det är dags att glömma 1800-talets klasskampsfraaser; det är dags att lägga undan de röda fanorna. Marxismen och dess retorik, dess fraaser och dess analysmodeller har passerats av utvecklingen och har inte mycket att göra med 1990-talets svenska verklighet.

Det förefaller föreligga en del bekymmer vad gäller både Lars Werner och Ingvar Carlsson beträffande regeringsförklaringens goda mottagande. Det klagas en del över vad där inte stod. Jag läste regeringsförklaringen i 48 minuter och tyckte nog att där snarare stod för mycket än för litet – åtminstone om man tar omfånget i beaktande. För oss var en regeringsförklaring inget dokument som skulle ange varje detalj i fråga om allt som vi skall göra under tre år. Det vore fel, och så skall politik inte bedrivas. Vi angav vägarna, värderingarna och visionerna. Sedan får vi återkomma till alla detaljer.

Vad vi vill göra med sjukförsäkringssystemet är en av nationens minst förborgade hemligheter. Låt mig också säga att vi inte ser regeringsförklaringen framför allt som en bidragskatalog, där vi ger besked om varje enskilda förändring i varje enskilda bidrag för de år som ligger framför oss. Det är ett fel sätt att se på politiken. Vi redovisar värderingar, vägar och visioner.

Prot. 1991/92:8
9 oktober 1991

*Partiledardebatt
med anledning av
regeringsförklaringen*

Det fanns de som under 1980-talets valrörelser trodde att karensdagarna var 1980-talets viktigaste fråga. Det var de inte, och inte heller är de 1990-talets viktigaste fråga, men vi skall genomföra det vi sagt. Den saken skall det inte råda något tvivel om.

Till slut vill jag rikta mig till Lars Werner, som tog upp en fundamental punkt, nämligen skattesänkningar och då även i det europeiska perspektivet. Han säger att ingen tvingar oss att sänka skatter. Nej, men verkligheten är den att vi står mitt inne i en industriell kris. Verkligheten är också den att vi lever i ett Europa där inte bara Berlinmuren som bekant är riven, utan också andra murar är rivna. Det finns inga murar som tvingar kvar sparande, företagande och investeringar i Sverige, om villkoren i Sverige är sämre än i det övriga Europa.

När murarna är rivna i detta nya Europa lever vi i den nya konkurrensen och de nya möjligheternas verklighet. Denna verklighet tvingar oss också, samtidigt som den ger oss större möjligheter att bygga ett bättre samhälle – att ta itu med de skatter som har begränsat och bromsat företagandet, något som har gjort att vi har halkat efter och som har gett oss den arbetslöshetskris som kommer att dominera så mycket av vår politiska dagordning.

(Applåder)

Anf. 5 Socialminister BENGT WESTERBERG (fp):

Fru talman! Låt mig med en gång säga att det är med något blandande känslor som jag ser på den aktuella politiska situationen i Sverige. Jag känner glädje och entusiasm över att Sverige har fått en ny regering, där folkpartiet liberalerna finns med. Det ger oss möjligheter att förverkliga mycket av det vi tror på i politiken.

Vi liberaler är mycket nöjda med den regeringsförklaring som Carl Bildt avgav här i kammaren i fredags. Den förenar ekonomisk realism med socialt engagemang, på ett sådant sätt att det står i samklang med våra liberala värderingar.

Vi underskattar på inget sätt de ekonomiska svårigheter som Sverige står inför. Vi har varit medvetna om dem och har öppet redovisat dem under hela valrörelsen. De är just detta som har fått socialdemokraterna att anklaga oss för svartmålning, men vår verklighetsbild visar sig nu vara mycket sann.

Att bryta den ekonomiska stagnationen är den stora utmaningen för den nya regeringen. Det kommer att kräva tuffa tag, och något annat har vi inte heller förespeglat väljarna. Vi har fått deras mandat att föra den politik som krävs för att få i gång utvecklingen i Sverige.

Fru talman! I den sista debatten här i kammaren inför valrörelsen kritiserade jag Ingvar Carlsson och socialdemokraterna för att under den gångna mandatperioden har satt solidariteten på undantag. Ingvar Carlsson svarade då att min kritik egentligen inte var avsedd för socialdemokraterna utan för mina tilltänkta regeringskolleger. Den regeringsförklaring som vi nu har avgett visar att han hade fel. Den gör upp med många av socialdemokraternas svek mot solidariteten. Det gäller t.ex. de handikappade, u-landsbiståndet och flyktingpolitiken.

Jag har hört att Ingvar Carlsson i en kommentar till regeringsförklaringen har anklagat mig och folkpartiet liberalerna för att i regeringsförklaringen

ha svikit våra vallöften till de handikappade. Låt mig då bara konstatera att sådana anklagelser helt saknar grund. Vi kommer att genomföra de reformer som vi har utlovat. Det finns alltså anledning till glädje.

Men det finns också, fru talman, smolk i glädjebägaren. Jag hade naturligtvis gärna sett att valet hade blivit en framgång inte bara för liberala idéer och förslag utan också för Sveriges liberala parti. Så blev det nu inte. Valresultatet för vår del var dåligt trots en, som vi själva tycker, bra valrörelse – åtminstone i den meningen att vi lyckades nå ut med vårt politiska budskap.

Av otaliga brev och samtal efter valet vågar jag redan nu dra två slutsatser.

Min första slutsats är den att många som högt gillade vår politik ändå inte vågade ge oss sin röst. Det gäller framför allt människor som delar vårt starka sociala engagemang. Dessa människor har känt – därom vittnar många av breven och samtalen – en stark oro för att vi i en koalitionsregering inte skulle orka hävda våra ideologiskt grundade ståndpunkter om välfärd, de äldre, handikappade, flyktingar och bistånd. Regeringsförklaringen visar att dessa tvivlare var alltför pessimistiska. Naturligtvis är det så, att vi liberaler bara kan delta i ett regeringsarbete där ekonomiskt ansvarstagande förenas med ett starkt socialt engagemang.

Min andra slutsats, fru talman, är den att vår tydliga och engagerade politik har stött bort en del människor. Det gäller framför allt vårt ställningstagande för en human flyktingpolitik. Få sakfrågor fick för vår del så starkt genomslag i valrörelsen som just den frågan. Den spänning som uppstod när jag på valmöten mötte främlingsfientliga personer var journalistiskt intressant och slog i rapporteringen ofta ut annat som jag naturligtvis också berörde i mitt valbudskap.

Många har ställt sig frågande inför detta. Man undrar om inte jag och övriga liberaler av taktiska skäl borde ha tonat ner vår flyktingvänlighet. Mitt svar är att det alternativet inte fanns för oss. Vår kompass är liberala värderingar. Med utgångspunkt i dem vill vi leda opinioner – inte ledas av dessa. När våra värderingar hotas måste vi ta strid. Utan den beredskapen kan ett liberalt idéparti aldrig överleva. Och utan kampen för hotade liberala värden skulle det bli en organisation utan själ.

Vi förlorade säkert röster på den här kampen. Men vi har också vunnit många människors respekt. Det är en uppmuntran som vi behöver för att kunna föra kampen vidare nu när rasistiska strömningar växer sig starkare i Europa, vilka också, som Ingvar Carlsson var inne på, kastar sin skugga över Sverige. I dag finns det fler och större organisationer än tidigare som för den kampen mot oss och mot de värderingar som vi står för. Radio Islam är ett av många exempel.

Jag välkomnar naturligtvis Ingvar Carlsson i kampen mot de här tendenserna. Jag märkte, tyvärr, inte mycket av det deltagandet under själva valdebatten.

Värst av allt är att de främlingsfientliga stämningarna har spritt sig också utanför de mest extrema grupperna. De främlingsfiender som jag har mött ute på valmöten har inte varit några udda figurer, utan de har speglat en växande opinion i Sverige. I skolvalen har partier till höger om moderaterna fått ungefär 10 % av rösterna. Den främlingsfientliga opinionen är med största

Prot. 1991/92:8
9 oktober 1991

*Partiledardebatt
med anledning av
regeringsförklaringen*

sannolikhet också en bidragande orsak till att ny demokrati har tagit säte i denna kammare.

Fru talman! Den här högern har under hela valdebatten också odlat politikerförakt. Fördomar om politiker och politiska institutioner, som naturligtvis finns på många håll, har exploaterats. Det är ingen överraskning för mig att över 90 % av ny demokratis väljare visar sig ha litet förtroende för politiker. Man kan alltid säga att det går att misstro politiker utan att misstro demokratins institutioner. Men i praktiken leder en allmän misstro mot politiker lätt till ifrågasättande av demokratins arbetsmetoder. Det blir tydligt när en ledande företrädare för ny demokrati antyder att det bästa för Sverige kanske vore om vi bara hade ett politiskt parti eller en stark ledare. Samtidigt som våra medmänniskor i Östeuropa har fört en framgångsrik kamp för att skapa öppna samhällen grundade på den enda människovärdiga styrelseformen, nämligen demokratin, visar alltså växande grupper i Sverige en öppen misstro mot demokratins arbetsformer. Det är, fru talman, illavarslande.

Miljöpartiet kom in i Sveriges riksdag för tre år sedan. Även de gjorde det efter en valrörelse där de hade spekulerat i politikermisstro. Jag noterar att Birger Schlaug i en intervju som gjordes under själva valrörelsen förklarade att han på den punkten hade ångrat sig. Deltagandet i praktiskt riksdagsarbete hade fått honom att omvärdera både det demokratiska systemets viktigaste institution och de människor som arbetar här.

När det gäller många andra värderingar kommer ny demokrati och folkpartiet liberalerna alltid att ligga långt ifrån varandra, men på den här punkten hoppas jag att ni nydemokrater, efter tre år i riksdagen, liksom Birger Schlaug och andra miljöpartister, skall omvärdera dem som ni under valrörelsen har kallat för järnrumpor och andra mindre trevliga saker. Kanske kan ni också efter tre års erfarenhet av praktiskt riksdagsarbete känna den grundläggande respekt för politik och politiskt arbete som är en nödvändig del i varje demokrati.

Fru talman! Det växande stödet för värderingar som direkt strider mot det vi liberaler står för när det gäller demokrati, välfärd, solidaritet och internationalism inger oro. Att försvara de här värdena blir vår viktigaste uppgift under åren framöver. Det skall vi göra genom opinionsbildning ute på fältet. Men det skall vi också göra genom att i regeringsställning förnya och utveckla välfärden, så att människor kan få mer valuta för skattepengarna. Jag är övertygad om att det är nödvändigt för att återvinna och bibehålla den solidaritet som är grunden för all välfärdspolitik. Det känns som ett meningsfullt mål för oss liberaler i de kommande årens politiska arbete.

Låt mig, fru talman, sluta med en personlig bekännelse. Människor som blir politiker har olika drivkrafter. Även liberaler brinner hetast för olika saker. För en del handlar det om att rädda älvar och fjällskogar, för andra om att stoppa socialistiska experiment med löntagarfonder och liknande eller att verka för att internationalismen skall vara en ledstjärna i den praktiska politiken. För åter andra handlar det om att medverka till att Sverige blir ett land med ett rikare kulturellt utbud och ett bra land att leva i för skapande människor. Jag skulle kunna ge många fler exempel på vad som driver liberaler och säkert även andra politiker.

För min personliga del är den viktigaste drivkraften att skapa bättre villkor

för det som vi brukar kalla det glömda Sverige; för handikappade, gamla och sjuka i långvården, barn som far illa, förföljda kvinnor, människor i operationsköer och många andra. Därför känner jag personligen en alldeles särskild glädje och stolthet över att få bli chef för socialdepartementet och att där, efter måttet av min förmåga, försöka dra fram "det glömda Sverige" i ljuset och medverka till att levnadsstandarden för de människor i Sverige som i hög grad befinner sig i skuggan skall kunna förbättras.

Jag skulle vara en dålig liberal om jag för en sekund föreställde mig att jag om tre år skulle känna mig nöjd med det som då har åstadkommits. Men en hel del hoppas jag ändå att vi, trots den kärva ekonomin, skall kunna göra. Jag är besjälad av övertygelsen att det går att föra socialliberal välfärdspolitik i en borgerlig regering och jag vill visa att det är mer än en privat övertygelse.

(Applåder)

Anf. 6 Miljöminister OLOF JOHANSSON (c):

Fru talman! Väljarna ville ha förändring och förnyelse. Därför röstade de fram en ny majoritet och möjlighet till en ny regering. Därför valde de in två nya partier och röstade ut ett annat. Det är det klara beskedet från valet den 15 september.

Efter valet har de fyra icke-socialistiska partierna, centern, folkpartiet liberalerna, kristdemokraterna och moderaterna, förhandlat för att gemensamt forma en långsiktig och stabil regeringspolitik. Det handlar om att gå in i regeringsarbetet med en gemensam syn på de stora uppgifterna i 1990-talets Sverige. Det handlar om att staka ut vägarna för Europasamarbetet, för en ekonomi i balans och med rättvis fördelning, för den gemensamma verksamhetens förnyelse med ökad valfrihet för medborgarna samt för ett moderniserat och miljövänligt Sverige, som kan möta det nya årtusendet med framtidstro och optimism.

Hela Sverige skall leva och utvecklas. Bara så kan vi rätt ta till vara alla resurser i vårt land; människorna och deras kunskaper, marken, skogarna, åkrarna, företagandet, viljan att ta initiativ, kulturen och inte minst vår natur. Bara så får Sverige fullgoda förutsättningar att samspela med europeiska grannstater i en alltmer integrerad värld. Hela Sverige skall leva! Nu är denna uppfordran från människor, enskilt och i folkrörelser, ett uppdrag för hela landets regering.

Det är också en uppfordran till exempelvis koncernstyrelsen i ASSI, som berördes i förbigående och som sammanträder i morgon. Jag har, under det interregnum som har varit innan regeringen bildades, i egenskap av partiordförande lyssnat mycket noggrant på tankegångarna och synpunkterna från Kalix kommun och från de anställda. Det är självklart att det är statens representanter i styrelsen som nu har att ta sitt ansvar. Det gör man bara om man lyssnar på de anställda och om man ordentligt läser de kvalificerade konsultrapporter som finns, men som man har stoppat i byrålådan hittills.

Centerpartiet har aktivt medverkat i regeringsförhandlingarna för att, tillsammans med övriga partier, fullfölja mesta möjliga av den politik som vi gick till val på – enligt valprogrammet en politik i hela folkets intresse. Modernisera Sverige! Förbättra näringslivets villkor! Förstärk de många mindre

Prot. 1991/92:8
9 oktober 1991

*Partiledardebatt
med anledning av
regeringsförklaringen*

företagens ställning! Fördela rättvist! Sänk skatten på nödvändig konsumtion! Sänk löneskatten i Norrlands inland!

Jag vill gärna säga att det är en särskild glädje att vi har lyckats få igenom många av de här kraven. Som ny riksdagsman 1972 var jag med om att motionera om sänkt skatt på maten, med utgångspunkt i den situation som redan då förelåg i övriga Europa.

Att införa vårdnadsersättning och arbeta fram förslag om höjd grundpension, att garantera vård och omsorg, att bekämpa arbetslöshet och inflation samt att ge Sverige en grön start – en politik för ren luft, rent vatten, friska skogar och sjöar – det var centerns besked före valet. Det är också den politik som vi nu skall vara med om att förverkliga i regeringsställning.

Den nya regeringens program rymmer nytänkande – nya former för välfärden – med stärkt grundtrygghet, nya satsningar på infrastrukturen, ett nytt klimat för företagen. Det ställer krav på att skydda och förbättra miljön, att ta miljöansvar och därmed skapa en utveckling som håller i längden, både ekonomiskt och ekologiskt. En sådan politik är centern beredd att ta ansvar för.

Regeringsförklaringen innebär i väsentliga delar en grön start för Sverige. Den är ett genombrott för miljöpolitiken som ett av de grundläggande uppdragen. Spelregler fastställs, aktiva styrmedel kommer att användas och det obevekliga miljömålet erkänns: Allt vi människor tar oss för måste – och nu citerar jag – ”utgå ifrån vad naturen långsiktigt tål. Vi har inte rätt att föröda för de generationer som kommer efter oss. Försiktighetsprincipen måste vara en viktig ledstjärna.”

Att miljöpolitiken skall utgå från vad naturen långsiktigt tål, att avfall skall återanvändas, återvinnas eller återföras till naturens eget kretslopp är två avgörande principer, som socialdemokratin hittills inte velat acceptera vid miljöbesluten i riksdagen.

Behovet av en samlad och skärpt miljölagstiftning har länge stått klart. Nu får Sverige en miljöbalk. Miljösituationen kommer att redovisas för riksdagen. Miljön skall också den mätas och värderas. För detta krävs särskilda naturresursräkenskaper. För detta krävs en komplettering av den samlade produktionen med miljövärden.

Planfrågorna överförs till miljödepartementet, som blir ett miljö- och resursdepartement. Därmed markeras kravet på en helhetssyn i miljöpolitiken. Därmed betonas tyngdpunkten att *förebygga* miljöskador. Även så måste vi sätta pris på miljön. Bränslen som är miljövänliga gynnas särskilt. Miljöavgifterna vidareutvecklas som styrmedel.

Biotekniken skall regleras. Stödet till Östersjöns rening skall stärkas. Det internationella miljösamarbetet skall också i övrigt prioriteras. Inför förhandlingarna med EG knäsatts den viktiga principen att högsta tillämplade ambitionsnivå på miljöområdet skall gälla.

De utbyggda älvarna, liksom andra värdefulla vattendrag, skall skyddas. Målet läggs fast att nya fordon skall kunna drivas utan fossilbränslen. Ett realistiskt mål enligt min uppfattning är att det går att klara till sekelskiftet. Miljökonsekvenser skall redovisas *före* varje beslut och projekt som innebär större miljöpåverkan.

Socialdemokraternas partiordförande sade i en TV-kommentar till rege-

ringsförklaringen att "miljöpolitiken är den socialdemokraterna stått för". Frågan är då: Varför tillämpade inte socialdemokratin – med uttalad ambition att bli ett miljöparti – dessa avgörande principer på miljöns område? Men jag välkomnar naturligtvis en bred enighet även på detta område. Det är mycket arbete som ligger framför oss.

Till människans frihet hör arbetet. Varje människa har rätt att utvecklas utifrån sina egna förutsättningar, att växa, ha ett värde och påverka sin situation. Människans frihet, värdighet och rätt till arbete är starkt sammanlänkade.

För oss i centern finns det ingen tvekan. Vi kan aldrig någonsin acceptera arbetslöshet. Kampen för arbete åt alla måste drivas med kraft och konsekvens. Därför kommer den nya regeringen att mobilisera hela den samlade arbetsmarknadspolitiska arsenalen för att skapa förutsättningar för arbete i hela landet. Nödvändiga investeringar i landets järnvägar, vägar och högskolor tidigareläggs – det ger arbete nu. Inlandsbanan får en chans – det ger framtidstro. Socialdemokraterna väntar på den s.k. vändpunkten. Men det är bara hårt arbete och aktiva åtgärder som kan skapa nya förutsättningar för arbete.

Det grundläggande är att skapa ett nytt ekonomiskt klimat – en sund ekonomi, där hela svenska folket är delaktigt. Därför är sänkningarna av momsen på maten och på inrikes persontrafik så nödvändiga. De betyder mest för alla som lever med smala ekonomiska marginaler – främst barnfamiljerna och pensionärerna – enligt Sparbanksgruppens hushållsekonomer, som kom till tals i en tidning häromdagen. Beskattningen av turismen sänks. Den har motverkat sitt eget syfte.

Rättvis fördelning är nyckeln till en ny ekonomisk politik, där vi alla är beredda att respektera strama tyglar och där vi alla har förståelse för nödvändiga förnyelseåtgärder – inte minst till gagn för de hundratusentals små och medelstora företag som är grundbulten i 1990-talets näringslivsutveckling. Satsningen på universitet och högskolor, runt om i landet, fortgår. Medel från avvecklingen av löntagarfonderna skall användas för bl.a. forskning, även vid de mindre högskolorna. Sparande skall stimuleras.

Jordbruket skall producera livsmedel av hög kvalitet och andra miljövänliga råvaror – på köpet får vi öppna landskap.

Hela samhället vinner när hela landets produktionsförmåga tas till vara. Kalla det gärna effektivt resursutnyttjande. Det handlar om nya jobb och att ge en *ny start för hela Sverige*. Då kan vi skapa en harmonisk storstadsutveckling – med balans mellan arbetsplatser och boende, mellan människa och miljö. Då kan vi stoppa åderlåtningen av glesbefolkade områden. Då vinner hela landet.

Demokratin kan aldrig tas för given. Jag vill gärna instämma i de ord som sagts bl.a. av Bengt Westerberg. Kampen för att de många människorna skall vara delaktiga i samhället måste ständigt fortsätta. Det kräver decentralisering. Den nya regeringen kommer positivt att pröva åtgärder för att stärka den lokala demokratin, bl.a. kommunandelningar.

Demokratin kräver förnyelse och fördjupning. Folkstyret måste få verklig innebörd – bl.a. genom att rollen för folkets förtroendevalda ombud renodlas. Som förtroendevalda skall vi ge uttryck för människors visioner, idéer

och krav på ett bättre samhälle. Vi skall vara människornas företrädare och tjänare: forma färdriktningen och spelreglerna, ansvara för grundtryggheten. Alla medborgare skall veta att bra barnomsorg och bra vård, äldreomsorg och vardagsstöd för handikappade finns att tillgå – men tjänsterna skall kunna tillhandahållas av fler än det offentliga. Den nya regeringen välkomnar både kooperativa och enskilda initiativ.

Naturligtvis måste vi som partier förankra vår politik *före* valet i våra organisationer så långt detta är möjligt, och *efter* valet föra den politiken till förverkligande så långt vi förmår. Det gäller både valprogrammet och *hur* förverkligandet skall ske.

Vårt mål har varit en icke-socialistisk majoritet i riksdagen och en regering baserad på denna majoritet. Vårt andrahandsmål var den fyrklöverregering som nu har bildats.

Sänkt skatt på nödvändig konsumtion är en del av vår förankrade politik. Den återfinns nu i regeringsförklaringen. Vårdnadsbidrag för småbarnsfamiljer är ett centerkrav sedan första hälften av 60-talet. Det finns nu med i regeringens politik.

Regeringens besked att vårdnadsbidrag skall börja genomföras under mandatperioden är en seger för rättvisan – och samtidigt en vägvisare till hur förnyelsen av välfärdens former skall fortgå.

Ett vårdnadsbidrag, lika för alla barn, skapar både rättvisa och valfrihet. Olika barnomsorgslösningar ges lika värde. Så myndigförklarar vi föräldrarna. De skall kunna välja den barnomsorgslösning som passar deras barn och dem själva bäst.

De sämst ställda pensionärernas situation måste förbättras. Höjd grundpension kommer att utredas – det har tidigare förvägrats – tillsammans med andra åtgärder, med sikte på att kunna genomföras 1993.

Europapolitiken är en självklar hörnpelare i den nya regeringens politiska plattform.

Frigörelsen och förnyelsen hos våra grannfolk i Central- och Östeuropa är utan tvivel det mest glädjande och hoppingivande som har hänt också oss under de gångna två åren. Men den är fylld av smärta. Det ser vi inte minst dagligen i rapporterna från det sargade Jugoslavien. Jag delar naturligtvis Ingvar Carlssons oro över den extremism med historisk bakgrund som vi kan se i dagens Tyskland. Det är en allvarlig utveckling. Men det viktiga är ändå att ta fasta på det positiva. Den frihet som folken i Central- och Östeuropa har fått befriar också oss. Deras behov och önskningar är också våra.

Vi är mitt inne i dynamisk process som gäller hela Europas utveckling lika väl som EGs framtida färdriktning. För första gången någonsin i historien har Europas folk förutsättningar att tillsammans skapa en frihetens och fredens världsdel, där människor kan färdas fritt, arbeta, studera och bo, handla, turista och utbyta kultur. Därför är det så självklart för oss i centern att Europavisionen också omfattar *hela* Europa.

Ingen sitter med facit i hand. Men möjligheternas dörrar står på glänt. Därför är det särskilt angeläget att understryka behovet av en samlad svensk Europapolitik med bred parlamentarisk förankring. En folkomröstning kommer att fälla det slutliga avgörandet i vad gäller den del av Europapolitiken som är direkt knuten till Sveriges ansökan om medlemskap i EG.

Den möjlighet som frigörelsen i Öst- och Centraleuropa öppnar skall tas till vara. Regeringens klara prioritering av t.ex. omfattande miljöinsatser för Baltikum är ett klart besked, och denna prioritering skall inte gå ut över fattiga människor i andra delar av världen.

Som nordisk samarbetsminister vill jag aktivt bidra till att den nordiska dialogen och samhörigheten stärks. Det är här som de nära förbindelserna, den nära samverkan, den nära förståelsen och den nära gemenskapen finns, inte minst språkässigt. Internationaliseringen ökar. Det kräver mer av regional samverkan och förutsätter ett Norden utan nya barriärer.
(Applåder)

Anf. 7 Statsrådet ALF SVENSSON (kds):

Fru talman! Jag är glad över att vara tillbaka tillsammans med 26 andra kristdemokrater. Jag kommer mycket väl ihåg när jag var ensam i gruppen. Jag kommer också ihåg att under åren 1985 – 1988 introducerades detta med applåderande. Jag undrade naturligtvis väldigt mycket hur det skulle bli efter mitt anförande. Jag erinrar mig en mycket värmande applåd som berodde på att jag halverade mitt anförande dagen före sommaruppehållet.

Fru talman! För några kvällar sedan visades i ett TV-program filmen 351. Filmen tog 12 minuter. Den handlade om barns fasor och vedervärdiga förhållanden runt om på vårt jordklot. Varför heter filmen 351? Jo, under de 12 minuter som filmen pågår dör 351 barn i u-länder.

Fru talman! Jag insåg självfallet att jag, när det blev min tur att tala, lätt skulle komma att upprepa våra nationella debattämnen – om bristen på ekonomisk tillväxt och om nödvändigheten av att få i gång vår svenska småindustri. Därför, men naturligtvis inte bara därför, vill jag gärna inleda med några frågor som berör människor, medmänniskor som bor långt borta.

Ibland låter det i debatten som om dessa våra minsta som bor i avlägsna länder inte tillhör vårt ansvarsområde, om jag får uttrycka mig så – men det är just det de gör!

Det vore mig verkligen fjärran att vilja ställa svensk ekonomisk tillväxt mot engagemanget för de fattiga och svaga. Jag är helt övertygad om sambanden dem emellan.

I regeringsförklaringen står mycket entydigt: "Enprocentsmålet ligger fast". Därmed är det de facto uttalat att den svenska ekonomiska tillväxten korresponderar med nivån på biståndet, och därmed på våra möjligheter att rädda, värna och hjälpa.

Samtidigt som vi har all anledning att glädjas över deklarationer om nedrustning och över att en demokratiseringens vind går över världen, vet vi att den totala fattigdomen blir alltmer omfattande allt fler människor. Knappast något skulle glädja mig mer än om vi tillsammans, nu när vi kan glädjas över nedrustning och över frigörelse från totalitarismen, kunde ta krafttag, kunde enas för att hålla solidariteten, kärleken till och omtanken om medmänniskor levande.

Fru talman! En förutsättning för att vi skall bry oss mer om varandra, för att vi skall vilja leva efter Den gyllene regeln, är att vi lär oss och vidareför den människosyn som aldrig kan göra halt vid några nationers gränser, som

aldrig kan värdera människor olika utan som ger *alla* människor oberoende av ras, kön, intellekt, ålder etc. ett okränkbart värde.

När årets skolval – flera talare har redan varit inne på detta – refererades i pressen gav det oss säkert onda aningar. Många svenska ungdomar hade röstat på partier eller partibeteckningar som vänder ryggen åt demokratin och den människosyn och etik som just går i armkrok med demokratin.

När jag såg valresultatet från skolvalet kom jag att tänka på några ord ur boken "Varför demokrati?", skriven av professor Alf Ross, publicerad direkt efter andra världskriget. Ross skriver:

"Det vår tid mer än något annat har behov av efter nazismens moraliska upplösning av alla värden, är ett återupprättande av den moraliska tron på människovärdet. Jag tror att den djupaste inspirationskällan till en sådan återfödelse alltfjänt är att söka i den humanism och kristendom som genom årtusenden har utgjort grundvalen för vår kultur."

Fru talman! Jag hoppas att vi alla i alla partier i Sveriges riksdag tar på oss vår ofrånkomliga uppgift att se till att barn och ungdomar får en motkraft mot rasmism och förakt för medmänniskor. Låt oss hjälpas åt att på det sättet vitalisera demokratin.

När vi talar om västerlandets kulturella och demokratiska värden går tanken lätt till det Europa som vi har sett formas och som formas mitt framför våra ögon. De allra flesta av oss ser med spänning fram mot EG-förhandlingarna. Runt de formuleringar som regeringsförklaringen rymmer finns det också en bred uppslutning här i kammaren. I denna deklaration upptar dessa frågor ett avsevärt utrymme.

Jag tycker i och för sig inte – och säkert ingen annan heller – att man skall mäta frågors betydelse utifrån omfång i text. Hela EG-frågan, integreringen i Europa kommer emellertid att domineras mycket av den politiska debatten framöver. Jag hoppas att vi skall se detta som en utmaning, som en spännande möjlighet att få impulser och uppleva positiv påverkan på samma sätt som vi ser möjligheterna att ge impulser och att påverka.

När Europa läkt samman, när EG funnit fastare former, är jag övertygad om att nord-syd-dialogen kommer att dominera. Självfallet skall vi utifrån viljan till rättfärdighet, drivna av solidaritet engagera oss för södra halvklotet, men vi kan vara säkra på att även Europas säkerhet, Europas framtida ekonomi och handel kommer att fordra vidgade horisonter.

Fru talman! Den avkollektivering och valfrihetsrevolution som nu skall påbörjas i vårt land och som genomförts i land efter land tror jag kommer att vitalisera demokratin. För oss kristdemokrater har det alltid varit en självklarhet – ja, faktiskt en demokratifråga – att föräldrarna själva får välja den vård och omsorgsform som man anser vara bäst för det egna eller de egna barnen.

Jag skulle faktiskt vilja ropa: Äntligen! Äntligen bemyndigas föräldrar att utgå ifrån det enskilda barnets behov, att sätta barnets situation i centrum. Många kommer självfallet att även i fortsättningen välja en daghemsplats. Och dessa skall vara av bästa kvalitet. Men många kommer också att välja att under några år ge mer tid för sina barn.

Barnomsorgsfrågan handlar ju faktiskt inte bara om valet av omsorgsformer. Den handlar ytterst om vilken syn vi har på familjen och på de små

naturliga gemenskapernas roll för fostran och förmedling av värden och värderingar.

Fru talman! Jag vill gärna understryka vårdens och omsorgens roll och betydelse. Det är, tror jag, 90-talets största inhemska utmaning att se till att människor får den vård och omsorg de har rätt till att få och detta under värddiga former.

Jag tycker självfallet att det är ytterligt angeläget att få betona att "en trygg pensionering är en rättighet för alla", som det står i regeringsförklaringen, men det är verkligen lika viktigt att betona att en trygg och åtkomlig vård är en rättighet för alla.

Under valrörelsen har vi allihop mötts av skriande brister på just vårdområdet. Det är alldeles riktigt att vård och omsorg fungerar utomordentligt bra på de allra flesta håll. Men detta är icke en tröst för dem som står i kö, för dem som väntar och väntar, lider av värk och plågas av ångslan.

Jag vill ha sagt, fru talman, att den "större översyn av sjukvårdens organisation och finansiering" som regeringsförklaringen uttalar är en av morgondagens viktigaste uppgifter.

Fru talman! Några få dagar under den svenska valrörelsen kände vi alla hur stalinismens isande famntag – kuppmakarna i Kreml – satte skräck i sinna. Jag tycker att det finns all anledning att erinra om den frihetens frenesi som människor i Sovjetunionen orkade visa. Människor som enbart läppjat på frihet och rättigheter hade ett enormt och imponerande civilt mod och ville inte släppa ifrån sig den lilla bit av demokratisering som hade uppnåtts. Låt mig få uttala som vår innerligaste förhoppning att demokratiseringsvägen får fortsätta att ta fart i vårt nära grannland.

Jag vill verkligen också hoppas att vi nu alla är beredda och villiga att bistå med både materiell och personlig hjälp, så att inte människor på andra sidan Östersjön drabbas än värre av svält och umbäranden och därmed kanske öppnar portarna för nya reaktionära anslag.

Det är också, fru talman, en oerhörd glädje att vi nu får uppleva ett slut på ockupationen och annekteringen av Estland, Lettland och Litauen.

Under balternas beundransvärda frihetskamp har europeiska regimer hyst en viss ångslan för att oroa Michail Gorbatsjovs perestrojka, och därför har man inte alltid så frimodigt som man måhända velat krävt de baltiska staternas självständighet.

Nu finns det inte längre några hinder för oss att bygga broar av vänskap över Östersjön på vilka vi kan frakta kunskap och allsköns nödvändiga resurser.

Jag är säker på att vi alla på sistone har hört mycket om Östersjöns baltiska stränder, om förgiftning och förödelse. Vi skall emellertid inte alls berömma oss själva av att ha skött Östersjöns miljövård som vi borde, i synnerhet inte om man beaktar våra ekonomiska förutsättningar. Nu har vi emellertid all anledning, ja, jag vill kalla det ett oavvisligt ansvar, att se till att Östersjön räddas, för det är ett verkligt räddningsarbete det handlar om och inget annat.

Jag när den ivrigaste förhoppning, fru talman, att Östersjön skall tillfriskna och återfå hälsan. Innan detta har skett kan inte kringliggande länder känna miljömässig fred och frihet.

Prot. 1991/92:8
9 oktober 1991

*Partiledardebatt
med anledning av
regeringsförklaringen*

Fru talman! 1990 års livsmedelspolitiska beslut har fått allvarliga följder för enskilda jordbrukare och för näringen som sådan. Investeringarna är lika med noll och många jordbrukare ser i dag ingen möjlighet att få långsiktig lönsamhet i sin verksamhet.

Sedan omställningsbeslutet fattades har Sverige ansökt om medlemskap i EG, och i det perspektivet är det nödvändigt att vi aktivt skapar förutsättningar för en stark och konkurrenskraftig jordbruksnäring. Det är mycket tillfredsställande att en avstämning av riksdagens beslut skall ske i en särskild kommission och att frågan om arealersättning då prövas. Nu gäller det att gjuta nytt mod i vår svenska modernäring och skapa framtidstro och rimliga förutsättningar för ett livskraftigt svenskt jordbruk.

Fru talman! Vi glädjs över det som sker i Sovjetunionen, över händelseutvecklingen i Baltikum, men vi känner förtvivlan över utvecklingen på Balkanhalvön. I TV ser vi hur människor dödas och massakreras, hur städer och byar bombas, hur skräcken lyser ur människors ögon.

Många anhöriga till människor på Balkan som under tidigare år funnit sitt hemland i Sverige känner ständig förtvivlan och ångslan. Låt oss ivrigt hoppas att ansträngningarna från bl.a. FN och EG kan resultera i att de stridande parterna verkligen lägger ned vapnen och att den nya vapenvila som nu ingåtts kommer att bestå.

Fru talman! Jag citerade Alf Ross tidigare i mitt anförande. Jag skulle gärna vilja avsluta med att låta de sista orden i hans bok "Varför demokrati?" genljuda i kammaren:

"Kampen om demokratin försiggår samtidigt på det moraliska, det rättsliga och det ekonomiska området. Dessa tre områden är intimt förbundna i inbördes växelverkan. Varje dag försiggår kampen på alla fronter. Det är vår tids största drama. Vi är alla medansvariga för dess utgång. Det gäller icke endast vår frihet utan drömmen om ett lyckligare och rättfärdigare samhälle."

(Applåder)

Anf. 8 INGVAR CARLSSON (s):

Fru talman! Jag har nu väntat i 45 minuter för att få replikera på statsministerns anförande. Jag är medveten om att bra TV-program går i repris, men jag är inte helt säker på att denna regeringsdeklaration riktigt platsar för det. Tre repriser direkt är ändå litet väl häftigt, och det är inte särskilt publikvänligt. Det kan naturligtvis tolkas som att det behövs fyra regeringsföreträdare för att redovisa regeringsdeklarationen – helt enkelt därför att statsministern inte kan företräda hela sin regering. I så fall är det ganska allvarligt.

Carl Bildt ville tolka sin regering som ett resultat av väljarnas krav på förändring. Nåja, det är väl en sanning med modifikation. Två av regeringspartierna är stora förlorare, de har gjort stora förluster i valet. Trots att Carl Bildt har fyra partier i regeringen med alla de problem som detta innebär är det en minoritetsregering.

Jag noterade att Carl Bildt inte med ett ord nämnde det som jag menar är den stora och allvarliga förändringen i jämförelse med tidigare val, nämligen att högerextremism har fått ett fotfäste, inte minst bland de yngre väljarna.

Det hade kanske varit klädsamt om statsministern hade uttalat en viss oro på den punkten.

Jag tänker hålla inne med kritiken. Så småningom blir det dags för en mera handfast granskning av den nya regeringens politik i verkligheten. Men jag måste säga att jag blev förvånad när Carl Bildt mera fortsatte som oppositionspolitiker i stället för att redovisa och försvara sin regeringsdeklaration. Jag upplevde väldigt mycket av konfrontation under Carl Bildts anförande, väldigt litet av samarbetsklimat. För dagen noterar jag bara detta som något våghalsigt för en minoritetsregering som åtminstone delvis har sagt att man inte skall göra sig beroende av ny demokrati. Eller är det så att Carl Bildt inte ännu är riktigt på det klara med att han faktiskt är statsminister? Vid tidigare regeringsskiftet har ju finansministrar haft svårt att skifta, och det är möjligt att Carl Bildt har liknande övergångsproblem.

Det kan väl också hända att det sitter kvar en del av det som den förre partisekreteraren, den nuvarande utbildningsministern, sade på valnatten. Från moderaternas sida fanns det bara två mål, hette det. Det ena var att tillfoga socialdemokratin ett rejält valnederlag, det andra att ge moderaterna en hygglig framgång. För mig var detta ett av det mest häpnadsväckande uttalanden som gjorts av ett parti som skall överta regeringsmakten. Att ta ansvar för landet, att fundera över hur man skall kunna bilda en handlingskraftig och ansvarsfull regering fanns över huvud taget inte med i perspektivet. Det var ett utomordentligt anmärkningsvärt uttalande denna valkväll, kanske det mest anmärkningsvärda. Som oppositionsföreträdare har jag ändå rätt att nu få svar på vissa frågor. Som statsminister fick jag besvara frågor från fem partier, och jag lade ofta min inledning åt sidan och svarade på 20–30 frågor. Jag ställde nu tre frågor.

Den första löd: Hur blir det med arbetslivsfonden? Detta är för oss en oerhört viktig fråga. Och två regeringspartier har gett rakt motsatta besked. Nu ställer jag frågan igen, Carl Bildt. Skall arbetslivsfonden avskaffas, eller får den vara kvar?

Den andra frågan som jag ställde löd: Hur vet ni att ni kommer att klara av besparingar på 10–15 miljarder kronor? Det är kanske på grund av bristen på trovärdighet från regeringen på den här punkten som börsern rasar. Det må vara att aktieägare förlorar pengar, men det är ett symptom på en allvarlig kris i ekonomin om denna utförsbacke fortsätter.

Jag ställde en tredje fråga som jag fick ett svar på, nämligen om regeringen kommer att dela ut en del av de 20 miljarderna i AP-fonderna till dem som har allemansfonder. Detta försvarade Carl Bildt. Det innebär alltså att aktieägare kommer att få del av det som är löntagarnas och pensionärernas gemensamma egendom. Om Carl Bildt inte stöts av fördelningspolitiska skäl, vill jag be honom läsa Jan Bröms artikel i Dagens Nyheter i dag, där han säger att nuvarande AP-fonder måste användas som grundpott i det framtida pensionssystemet. Att dela ut de pengar som finns i AP-fonderna är en helt vansinnig fondstrategi. Det är alltså SACOs ekonomiske expert som säger detta.

Jag blev också väldigt förvånad över att Carl Bildt sade att regeringen inte tänker bry sig om nedläggningshotade företag, vare sig de ligger i Kalix eller någon annanstans. Det här är ett sensationellt besked, eftersom det innebär

Prot. 1991/92:8
9 oktober 1991

*Partiledardebatt
med anledning av
regeringsförklaringen*

att en viktig del i att hela Sverige skall leva riskeras och kommer att gå förlo-rad. Regionalpolitiken, som vi har byggt upp undan för undan, har varit ett utomordentligt viktigt instrument för att människor i hela landet skall kunna känna en viss trygghet i sysselsättningen. Men statsminister Bildts besked här i dag är ett dråpslag när det gäller Norrland, Blekinge, Gotland, Värmland och Bergslagen. Dessa företag skall i fortsättningen inte vänta sig något statligt stöd eller någon statlig inblandning. Det var det besked som den nye statsministern gav. Och visst var det ett besked i nyliberal anda.

Vändpunkter skall vi inte tala om, säger Carl Bildt. Sverige har halkat efter. Om vi som exempel tar perioden 1970–1990 så har Sverige haft en mycket bra tillväxt, om man bortser från åren 1976–1982. Åren 1976–1982 drar onekligen ner genomsnittssiffran en del. Men under de år som socialdemokratin har haft ansvaret har det varit en mycket god tillväxt i Sverige. Ert recept är att om man bara sänker skatterna får man fart på tillväxten. Men det finns ju länder som har provat denna politik. I USA, där skattenivån ligger på 30 %, sjönk produktionen, bruttonationalprodukten, under första halvåret med 1,8 %. I Storbritannien, där skattenivån är 36 %, sjönk bruttonationalprodukten med 2,0 %. I Canada sjönk bruttonationalprodukten med 2,1 %. Den medicin som ni ordinerar och skriver ut har i verkligheten visat sig inte fungera.

Jag måste också reagera mot att Carl Bildt säger samma sak som sin finansminister, nämligen att ni inte fick plats i regeringsförklaringen med beskedet att man skall sexdubbla avgifterna till arbetslöshetskassan och att man skall införa två karensdagar, ett besked som innebär ett dråpslag mot löntagarna. Carl Bildt säger att regeringsförklaringen ändå blev så lång, 45 minuter. Det avslöjar prioriteringen, nämligen att det är oerhört viktigt att tala om för dem som har kapital att de skall få skattesänkningar men att det inte är viktigt att tala om för löntagarna att man tänker ta betydande summor från dem.

Trots att vi i dag skall diskutera regeringsdeklarationen tänker jag ändå ta upp den halvt kastade ideologiska handsken från Carl Bildt. Vi har gjort upp med marxismen, i den mening som Carl Bildt här talar om, på ett mycket tidigt stadium. Det gjorde först Axel Danielsson och sedan på 20-talet Nils Karleby. Men striden kommer under 90-talet att stå mellan dem som vill ha ökade klasskillnader i samhället och som vill driva fram ett tvåtredjedels-samhälle – och vi vet hur sådana samhällen blir, det ser vi i Storbritannien och i USA med massfattigdom och otrygghet mitt i de rika länderna – och socialdemokratin, vars värderingar vi kommer att slåss för och som handlar om trygghet, medmänsklighet, rättvisa och jämlikhet. Det är de saker som enligt socialdemokratin uppfattning har gjort Sverige till ett bra land att leva i. Och dessa idéer och värderingar kommer socialdemokratin att driva stenhårt i opposition. Och jag förstår, efter den nya regeringens deklaration, att det är detta som vi kommer att få strid om i Sverige under 90-talet. Och jag kan försäkra att socialdemokratin inte ett ögonblick räds den striden. Det är riktigt att vi har drabbats av ett valnederlag som vi tar allvarligt på, men vi är fortfarande den starkaste politiska kraften i Sverige, och vi kommer att kämpa för våra idéer – tills vidare i opposition. Men Sverige kommer att behöva en socialdemokratisk regering ganska snart.

(Applåder)

Anf. 9 IAN WACHTMEISTER (nyd):

Fru talman! I denna församling besvarar man tydligen inte andras frågor, även om det kallas för debatt. Ute i verkligheten brukar man göra det, och jag skall därför försöka svara. Självt kommer jag väl att få mina svar via någon emissarie som inte finns.

När jag hörde Bengt Westerbergs anförande trodde jag ett tag att det var ny demokratis regeringsförklaring som vi var här för att diskutera. Och vi borde väl tacka så mycket för uppmärksamheten. Men dess värre visade sig Bengt Westerberg vara full av sina egna förutfattade meningar och gjorde beskrivningar av ny demokrati som påminde mig om hur Expressen hänvisar till Expressen för att bevisa att det som Expressen skriver är sant. Hittills har vi låtit Bengt Westerberg hållas. Sverige skulle ju få en regering i lugn och ro. Nu har vi dock fått höra att främlingsfientligheten har fört ny demokrati till denna kammare. Nej, det har den inte. Det har det sunda förnuftet och 370 000 människor gjort, folk som hade fräckheten att inte rösta på bl.a. folkpartiet. Sådant kallas för demokrati. Vi fick höra att politikerföraktet ligger bakom ny demokratis framgångar. Det säger Bengt Westerberg samtidigt som han faktiskt håller mer bensin på brasan genom att visa hur snarstucken en politiker kan vara. Bengt Westerberg talar om att politikerföraktet helt enkelt snarast skall upphöra. På den punkten delar jag fullständigt hans uppfattning, och vi har nu världens chans att visa att det borde upphöra. Framför allt har regeringen chansen att visa det genom politisk handling, eftersom det är precis detta som folk efterlyser.

Jag tycker faktiskt, och vill gärna påpeka det eftersom ingen annan lär göra det, att ny demokrati uppträtt nog så ansvarsfullt i varje väsentlig fråga i denna kammare. Därför tycker jag att magister Westerbergs lektion i hur vi skall uttala oss, vilka ord vi skall använda osv. blir litet väl pompös och i varje fall fullständigt meningslös. Vi är demokrater, var alldeles lugna över det. Vi är här. Vi är lika mycket valda som alla andra här. Vi är beredda att ta ansvar. Vi vet vad vi tycker, och vi väljer faktiskt själva hur vi uttrycker våra åsikter.

Jag vill ta upp en sakfråga apropå regeringsförklaringen. Varför är det så viktigt att värna om hemspråksundervisningen när det samtidigt krävs en bred kartläggning av pensionärernas levnadsvillkor?

Behöver man verkligen kartlägga hur det är att leva under existensminimum? Här vore det väl enkelt, humant, självklart och helt i folkpartiets linje, om jag har förstått det rätt, att besluta att de som har byggt landets välstånd inte ens *får* leva under existensminimum.

Svensk konkurrenskraft är en mycket viktig annan sakfråga. I regeringsförklaringen är energiavsnittet kort, och vi hoppas att det skall tydas som att hälsan tiger still. Konkurrenskraften för svensk industri är ju helt avgörande för oss alla. Då kan vi inte bara diskriminera oss själva, som vi gör om vi inför miljöavgifter som utländska konkurrenter inte har, eller om vi inför energiskatter som utländska konkurrenter slipper. Med konkurrenter menas då företag i samma bransch.

Sverige är i dag på väg in i EG, och det ger oss givetvis en fantastisk möjlighet. Men då får vi inte straffa bort oss själva. Vi vill ju alla – det ser vi i

Prot. 1991/92:8

9 oktober 1991

*Partiledardebatt
med anledning av
regeringsförklaringen*

dagsläget – ha välståndsskapande jobb. Straffa inte bort dem då eller skatta inte bort dem! Vi har inte råd med ett sådant självplågeri.

Min fråga, som vi utgår från icke blir besvarad, är: Kommer regeringen att aktivt verka för att svensk industri, utländsk industri baserad i Sverige och svenskt lantbruk kan konkurrera – kan *få* konkurrera – på lika villkor med annan europeisk industri och med europeiskt lantbruk?

Vad gäller miljöpolitiken vill vi än en gång understryka att ingenting skulle ha större miljöeffekt även i Sverige än en kraftig satsning på andra sidan Östersjön. De socialistiska diktaturernas miljökänsla och satsning på miljön var som bekant obefintlig. Skorstenar och kloaker leder föroreningarna rakt upp i luften och rätt ut i vattnet utan rening.

Det betyder å andra sidan att vi har en stor möjlighet i dag att nå hundra gånger bättre miljöeffekt genom investeringar där borta än genom att göra dem här. Varför inte göra det då? Tallinn ligger inte längre bort från denna kammare än vad Jönköping gör. Vinden blåser även från öster, och Östersjön är faktiskt även vårt hav.

Så ett ord om idrottsrörelsen, som i regeringsförklaringen får en klapp på axeln tillsammans med kyrkorna och de fria samfunden. Skall man mellan raderna läsa att kineseriet med skatter, lotteritillstånd, maxvinster, domararvoden osv. kommer att försvinna? Eller skall även i framtiden det enormt viktiga och frivilliga arbete som lagts ner bestraffas med ett extra momsuttag på 500 milj.kr.?

När vi, fru talman, ändå talar om moms, vore det nu inte då snyggt att markera det trendbrott som det talas om i den gamla svenska välfärdsmodellen, där farbror staten skall ta hand om oss från vaggan till graven, genom att momsbefria just begravningsarna? Då skulle vi alla ha någonting att se fram emot.

Herr talman! Vid hädanfärden av världens mesta skattebetalare sätter välfärdsrevolutionen sitt slutgiltiga utropstecken. Tänk er rätten att få dö utan moms! Jag känner redan vingslagen.
(Applåder)

Anf. 10 LARS WERNER (v):

Herr talman! Jag noterade för en stund sedan att när fru talmannen satt vid bordet lämnade hon ordet till oppositionsledarna. Jag "röck till" litet grand, för det är ungefär som regeringschefen vill att det skall se ut här i landet. Men sanningen är ju att ny demokrati ingår i regeringsunderlaget. Jag vill bara notera detta.

Olof Johansson talade mycket och länge och vackert om människors värdighet och rätt till arbete, på tal om vad som händer i Kalix och Karlsborg. Det är vackra ord, men strax innan hade Carl Bildt sagt när det gäller Kalix att regeringen skall inte administrera företagen.

Det här tycker jag visar att ni redan efter ett par dagar i regeringsställning går i otakt i fråga om regionalpolitiken. Vem i regeringen skall jag tro på nu, på Carl Bildt eller på Olof Johansson? Tidigare har jag ju trott mera på Olof Johansson och centern när det gällt regionalpolitik här i landet, men nu har tydligt centern tvingats att ge upp även på den punkten.

Är det Penser och andra klippare som skall sköta ekonomin och regional-

politiken i fortsättningen? Skall snabba fastighetsaffärer och andra spekulationsaffärer bli lednings- och riktninggivande för regionalpolitik och ekonomisk politik här i landet?

Statens representanter måste ta sitt ansvar, säger Olof Johansson, och lyssna på de anställda. Än en gång: Vilken regionalpolitik är regeringens? Är det Carl Bildts eller är det Olof Johanssons?

Olof Johansson, Börje Hörnlund, Görel Thurdin och Karl Erik Olsson – och för den delen också min gamle vän, den nye gruppleadaren Per-Ola Eriksson, som känner till förhållandena i Norrbotten – delar ni regeringschefens lättsinniga uppfattning om hur man skall sköta statliga företag och regionalpolitik eller har ni någon annan uppfattning? Jag tycker att det här är ni skyldiga att lämna svar på. Det är en rätt viktig fråga.

Sedan vill jag ställa frågan till både regeringschefen och de andra regeringsrepresentanterna: Vart tog fördelningspolitiken vägen i regeringsförklaringen? Fick inte heller den plats?

En fråga som har diskuterats litet grand är att man vill skriva in äganderätten i grundlagen. Vi anser också att människor måste kunna skyddas mot myndigheters och regeringars övergrepp, liksom mot företags övergrepp. Men frågan om grundlagsfäst äganderätt är en ganska komplicerad fråga. Jag skall ta två exempel.

Den ena invändningen hämtar jag från talman Bertil Fiskesjös artikel i Svenska Dagbladet häromdagen om att ägande är svårdefinierbart. Vem äger ett hus, den som står som ägare eller den bank där lånen är placerade och som har rätt att ta huset i beslag, om jag inte betalar mina lån? För min egen del gäller: Äger jag mitt hus eller är det Svenska Handelsbanken som äger det?

Med det här exemplet visar Bertil Fiskesjö det komplicerade i ägandesituationen. Ett annat exempel kan jag ta från den här staden.

I Stockholm har alla medborgare rätt att promenera på vackra stigar och längs stränderna. T.o.m. Wallenberg och andra rika med stora villor ute på Djurgården har fått maka åt sig litet grand. I Stockholm kan man därför vandra under Djurgårdens fallande löv längs stranden utmed hav och kanaler.

Jag vill fråga Carl Bildt: Skulle den moderata grundlagen, som den skrivs, ha kunnat hindra genomförandet av att människor fick möjlighet att vandra t.ex. längs Djurgårdens stränder? I sådant fall kommer ju den tankegång som ni ibland för till torgs att hota människors rätt att fritt röra sig i landet – inget vandrande längs stränderna. Den principiella frågan i det här fallet handlar om rörelsefrihet för alla eller äganderätt till Djurgårdens stränder för ett par personer.

Låt mig sedan, herr talman, hoppa till en annan fråga. Det är ju flera organisationer som har skrivit regeringsprogram. I SAF-tidningen finns ett regeringsprogram. Det är i fem korta punkter och har rubriken Om företagen i regerade.

1. Sänk skatter och arbetsgivaravgifter.
2. Stärk de små företagen.
3. Satsa på infrastrukturen.
4. Inför två karensdagar.

Prot. 1991/92:8
9 oktober 1991

*Partiledardebatt
med anledning av
regeringsförklaringen*

5. Skapa utrymme för privata alternativ inom vården.

Man kan säga tre saker om detta program. För det första: Trots att det bara är fråga om några punkter finns det plats för karensdagarna. För det andra: Det borde inte stå *om* företagen regerade utan *när* företagen regerar. Det är precis detta program som den borgerliga regeringen nu genomför. För det tredje: Om regeringen tänker fortsätta att gå i Arbetsgivareföreningens och Timbros ledband, tror jag att många av regeringspartiernas väljare kommer att uppleva att deras förväntningar har svikits. Med Arbetsgivareföreningen som ny stark lobbygrupp, den nya påtryckaren och den nya ideologien i Rosenbad kommer denna regering för många av dessa människor att innebära en besvikelse.

Till sista några ord om miljöfrågorna. Det står i regeringsförklaringen att alla har rätt att leva i en god miljö. Inbegriper den rätten också rätt till arbete? Vårt parti vill värna och utveckla arbetslivsfonden. Det betyder att resurser kan satsas på att få bort dåliga arbetsmiljöer. Men vad anser regeringen? Därom vet vi ingenting ännu.

Vi har också föreslagit att anställas möjligheter att vägra att utföra arbete som skadar den yttre miljön skall förbättras. Vi menar att det är att öka människors frihet. Avser regeringen att stödja denna frihets- och miljöreform?

Tillhör rätten till god miljö också människor i tredje världen? Fattigdomen är det största miljöproblemet i u-länderna. Den tvingar i många fall människor att utnyttja naturen på ett sätt som inte är långsiktigt hållbart. Det behövs stöd till bättre resursutnyttjande i dessa länder, dvs. bättre energieffektivitet. Det behövs en ny ekonomisk världsordning, som tar sin början nu med att u-ländernas skuldbörda skrivs ner. I dag betalar u-länderna mer till i-världen än vad vi betalar till dem. Delar regeringen uppfattningen att u-ländernas skuldbörda måste skrivas ner? Tänker regeringen driva den uppfattningen i internationella fora?

Av regeringsförklaringen framgår det att energiuppgörelsen står fast. Jag vill ställa ett par frågor till både regeringschefen och Olof Johansson, som är intresserad av kärnkraften – i varje fall tidigare av dess avskaffande. Vad betyder det ni skriver med avseende på kärnkraften? När skall avvecklingen börja, och när skall avvecklingen vara avslutad?

Anf. 11 Statsminister CARL BILDT (m):

Herr talman! Ingvar Carlsson har synpunkter på debattordningen, och det brukar han ha. Oavsett om han är i regeringsställning eller i oppositionsställning är det något som är fel. Jag medger gärna att en situation med så många partier som vi har i dag i riksdagen kan medföra att litet av spänningen och snabbheten i debatten går förlorad. Men vi får lära oss att leva – också i riksdagens debatter – med det flerpartisystem som vi faktiskt har och med den litet ökade spänning och mångfald av företrädare av olika åsikter och värderingar som detta ger. Allt kan inte regisseras, bara för att ge spänning till debatten. Vill väljarna ha fler partier, bör vi nog respektera det.

Ingvar Carlsson säger att jag fortsätter att vara oppositionspolitiker. Det är rätt. Jag tänker fortsätta att vara oppositionspolitiker. Jag ser min uppgift och jag ser denna regerings uppgift inte som att förvalta och försvara allt det som är. Den skall vara att opponera mot åtskilligt vi tycker är fel i det

svenska samhället, och vi skall genomföra förändringar. Jag ser det som en hedersbeteckning när jag betraktas som oppositionspolitiker. Det innebär att man erkänner att jag vill förändra i stället för att bara förvalta. Jag vill gärna fortsätta att vara, Ingvar Carlsson, en oppositionspolitiker i min nya roll som statsminister. Det innebär inte att jag inte skall försöka svara på de frågor som ställs. Låt mig göra det på några punkter.

Arbetslivsfonden skall fortsätta att finnas. Den något friare syn på hur man använder delar av medlen, som också den socialdemokratiska regeringen hade, är också vår. De 10–15 miljarder kronorna i besparingar har vi tagit med, därför att vi öppet och ärligt vill redovisa att det skall bli besparingar. Alla dessa besparingar kommer med all sannolikhet inte att mötas med enbart ovationer ens i denna kammare. Men det är ärligt, hederligt och redigt att tala om i förväg att det är detta som är vår ambition.

Ingvar Carlsson vet lika bra som jag, eller kanske ännu bättre, att det är i budgetpropositionen som förslagen läggs fram i sina detaljer, inte i en regeringsförklaring.

Vidare har vi löntagarfonderna – Bengt Westerberg återkommer till den frågan – och där är vårt besked alldeles entydigt. Löntagarfonderna kommer att avskaffas. De är ett elände. De har bromsat och begränsat företagande och nysatsningar och entusiasm i Sverige under 1980-talet. Det kan inte vara en tillfällighet att det under alla de år som ligger bakom oss har varit nästan omöjligt att få en socialdemokrat att visa någon entusiasm inför dessa fonder. De kommer nu att försvinna. Det är bra, och det ger utrymme för att både trygga pensionssystemet och förbättra företagarklimatet. Det är bra för oss alla.

Ian Wachtmeister ställde också några frågor. En fråga var om regeringen vill förbättra konkurrenskraften för svensk ekonomi och svenskt näringsliv i det nya europeiska perspektivet. Mitt inledningsanförande handlade mycket om detta. Svaret på den frågan är väl därmed rimligen ja.

Hjälpen till Baltikum, dvs. Estland, Lettland och Litauen, har också tagits upp av flera olika talare. Detta togs uttryckligen upp i regeringsförklaringen. Vi kan konstatera att det arbete med några blandkommissioner som aviseras av den tidigare regeringen mitt uppe i valrörelsen ännu icke har kommit i gång. Jag lastar inte den avgående regeringen för detta. En valrörelse är en valrörelse, och det tar sin tid att komma i gång. Vi skall få i gång det arbetet så snabbt som möjligt. Vi har också inlett en dialog med de övriga nordiska regeringarna, framför allt och först den finska, om hur vi gemensamt skall gå vidare. Det blir ett av de ämnen som kommer att dominera när de nordiska statsministrarna och samordningsministrarna träffas i Mariehamn om en månad.

Lars Werner frågade hur det skall bli med skyddet av äganderätten i grundlagen och vad det kommer att innebära. Lars Werner var orolig för att detta kommer att innebära att det kommer att bli färre promenadstigar på Djurgården. Jag visste inte att Lars Werner frekventerade promenadstigarna på Djurgården fullt så mycket, men det är tacknämligt på många sätt. Stigarna kommer inte att påverkas. Men ett grundlagsskydd för äganderätten hade förhindrat en del av de ingrepp som man har sett i Sverige. Framför allt hade det förhindrat ett avskaffande av äganderätten och därmed av mark-

nadsekonomi och därmed av förutsättningarna för ett fritt samhälle i halva Europa – som vi har sett i de socialistiska länderna. Ett grundlagsskydd för äganderätten är ett värn mot den socialism som har förött och förstört så mycket i halva Europa.

Jag vill i all korthet ta upp detta med vem som styr och ställer i företag – privata, statliga eller kommunala. Det gör företagens ledningar och styrelser. Sedan finns det ägare, och de har att tillsätta styrelser som de rimligen bedömer vara kompetenta att klara uppgiften att styra företagen. Staten, den föregående regeringen, har tillsatt ett antal styrelser i ett antal statliga företag och låtit dem sköta dessa företag på det sätt styrelsen har funnit bäst. Jag vill inte lasta den föregående regeringen eller säga att den är ansvarig för vart och ett av de beslut som har fattats i Nordbanken under de senaste åren. Det är rimligtvis Nordbankens ledning och styrelse som har fattat de besluten.

Jag har inte anledning att utgå från annat än att den socialdemokratiska regeringen har tillsatt den styrelse som den har bedömt som mest kompetent att sköta ASSI – och däri ligger en generositet. Om Ingvar Carlsson anser att man har tillsatt en inkompetent, inskränkt eller dålig styrelse för ASSI, vore jag tacksam om jag snabbt fick besked på den punkten. Det är er styrelse – inte vår.

Enligt de principer vi har varit eniga om hittills är det företagets styrelse som har ansvaret för företagets skötsel. Vi är inte på väg tillbaka till en tid då man trodde annorlunda här i landet och i andra länder. Men som sagt, om Ingvar Carlsson tycker att hans regering har tillsatt dåliga styrelser i några statliga företag vore jag tacksam för mycket snabba besked på den punkten.

Till slut detta med uppgörelserna med det gamla, marxismen och allt detta. Det finns säkert anledning att återkomma till det i åtskilliga ideologiska debatter under de kommande åren. Men det är min djupa övertygelse att de förändringar som har svept fram över Europa, och också nu svept in i vårt eget samhälle, är av en mer djupgående natur än vad de flesta har insett. Det är en ny syn på politiken, en ny syn på samhället. Den kräver att man gör en ideologisk storstädning bland dem som är fixerade vid det gamla. Ingvar Carlsson må anse att denna storstädning är avslutad inom socialdemokratin. Jag noterar med stort intresse att det finns de som tycker annorlunda.

Jag har sett vad Lars Ilshammar har skrivit i Örebro-Kuriren. Han är inte någon ointressant tänkare – i varje fall formulerar han sig på ett intressant sätt. Han skriver att socialdemokratin med sina attityder tydligen håller på att bli en museirörelse med blicken vänd bakåt, mot pionjäråren, folkhemsbygget och 60-talets starka samhälle. Snart är det kanske lika bra att låta de allt glesare förstamajtågen sluta på Skansen.

Det är inte alla, Ingvar Carlsson, som anser att den ideologiska uppgörelsen med gammalt klasskampstänkande, gammal marxistisk retorik och gamla socialistiska fördomar är helt avslutad ännu.

(Applåder)

Anf. 12 Socialminister BENGT WESTERBERG (fp):

Herr talman! Får jag först till Ian Wachtmeister säga att jag är beredd att gå i döden för ny demokratisk rätt att uppträda på den politiska arenan och

naturligtvis också försvara er rätt att finnas i denna kammare. Men jag delar inte era värderingar, och det gör inte mina liberala partivänner heller. Det handlar inte om att vara snarstucken, utan för min del om att vara liberal. Ian Wachtmeister är säkert inte särskilt van vid att bli emotsagd. Men i denna kammare får han vänja sig vid att det förekommer debatter där olika åsikter bryts mot varandra. Det är lika bra att vänja sig vid det och glädjas åt denna företeelse, i stället för att tala om att det är magister Westerberg som tillrättavisar. Det är verkligen inte min avsikt att göra det.

I de politiska sakfrågor som vi diskuterar har vi i grunden helt olika uppfattningar. Det gäller t.ex. synen på invandrare. Ian Wachtmeister, och en del av hans partivänner, har i olika sammanhang utvecklat ett synsätt som är helt främmande för det synsätt som vi liberaler har. Hans sätt att här tala om hemspråksundervisningen och ställa den mot bättre stöd till pensionärer som kan ha det besvärligt visar på ett synsätt, inte bara när det gäller hemspråksundervisningen som företeelse utan när det gäller invandrarna i Sverige, som är långt långt ifrån det som vi liberaler försöker torgföra.

Ian Wachtmeister sade en annan sak i sitt inledningsanförande som också visade på den djupa klyfta som finns mellan våra värderingar. Han uttryckte sig ungefär så här: Varje industriarbetare bär två offentliganställda på sina axlar. Vad är det för någonting?

De offentliganställda, det är förskollärarna som tar hand om industriarbetarens barn på dagarna, när industriarbetaren, eller kanske i vissa fall industriarbetaren och hans hustru, skall arbeta. Det är lärarna som undervisar industriarbetarens barn. Det är sjuksköterskan som tar hand om industriarbetarens gamla pappa, som inte längre kan bo kvar hemma, och hemvårdsbiträdet som tar hand om hans gamla mamma, som behöver hjälp hemma och inte kan klara allting själv. Det är polisen, som kommer och hjälper till när industriarbetaren får inbrott hemma. Det är lapplisorna, för att nämna också dem, som ser till att det är någon ordning på stan, så att industriarbetaren kan komma fram med sin bil och så att brandbilar och ambulanser, som ofta körs av offentliganställda, också kan komma fram.

Talet om att industriarbetaren bär två offentliganställda på sina axlar är rent nonsens. Det handlar om en samverkan mellan människor med olika funktioner som är lika viktiga. Är det några som bär, är det snarare de som jobbar i långvården, i förskolorna och på dagis. De kånkar och bär långt mer än vad många industriarbetare i moderna fabriker gör. Men det viktiga är att det är i samverkan som dessa människor kan åstadkomma ett gott samhälle.

Så till den andra oppositionsledaren, Ingvar Carlsson. Ingvar Carlsson tog upp pensionerna. Han var kritisk mot att vi hade tänkt använda en del av det han kallar pensionspengar till andra ändamål än att betala ut pensioner – det handlar närmare bestämt om löntagarfondspengarna. Ingvar Carlsson vet mycket väl att det avgörande för om vi skall kunna hålla de pensionslöften som är givna är att vi får i gång den ekonomiska tillväxten. Fortsätter den ekonomiska utvecklingen som den har varit under de senaste åren, under Ingvar Carlssons ledning, är pensionssystemet hotat. Då kommer pensionsåtagandena inte att kunna fullgöras på lång sikt. Därför måste vi få i gång den ekonomiska tillväxten. Vi har då sagt oss att för att lyckas med det måste vi bl.a. satsa mera på forskning och högre utbildning. Vi måste satsa på att

få i gång hushållssparandet så att det blir högre än vad det är för närvarande, så att vi därigenom får utrymme för större investeringar i det svenska samhället och kan få ned våra underskott i utrikesaffärerna. För att klara detta vill vi använda löntagarfondspengarna. Jag är helt övertygad om att de satsningar som vi avser att göra kommer att bidra till en bättre ekonomisk tillväxt och därmed till tryggare pensioner, än om pengarna används på det sätt som socialdemokraterna har valt att göra och haft för avsikt att fortsätta med, om de hade fått förtroende att fortsätta regera i Sverige.

Tillväxt är viktigt för pensionernas skull, men inte bara därför. Också för att klara de andra åtaganden som vi har gjort och vill göra är ekonomisk tillväxt av helt avgörande betydelse. Jag minns att socialdemokraterna i den kompletteringsproposition som lades fram i våras framhöll just betydelsen av att sänka utgiftstrycket för att därigenom få utrymme för sänkta skatter och få i gång den ekonomiska tillväxten. Det var kloka ord då, undertecknade av Ingvar Carlsson och Allan Larsson. Den sanningen är inte mindre sann i dag. Fortfarande behöver vi sänka en del skatter i Sverige för att få i gång den ekonomiska tillväxten och kunna klara de viktiga sociala åtaganden som vi har gjort.

Jag noterade att Ingvar Carlsson nu säger att han skall driva kraven på solidaritet stenhårt i opposition. Det får väl sägas vara denna debatts enda riktiga nyhet hittills. I regeringsställning har ni under senare år verkligen satt solidariteten på undantag. Det gläder mig om vi nu kommer att få stöd från svensk socialdemokrati när det gäller att driva dessa krav. Det var trist att ni skulle behöva hamna i opposition för att upptäcka att det är angeläget. (Applåder)

Anf. 13 Miljöminister OLOF JOHANSSON (c):

Herr talman! I högtidliga sammanhang brukar det sägas att politiska partier är fria staters liv. Nu vill Ingvar Carlsson bara debattera med statsministerrar, och det finns ju bara en här i kammaren – en vice också, ursäkt! Men det är litet ensidigt. Jag tror att det är viktigt att bestämma sig för vad det här handlar om. Detta är en parlamentarisk församling med allt fler partier, partier i regeringsställning och partier i opposition. Ingvar Carlsson företräder sitt parti, i varje fall har det verkat så hittills – inte ny demokrati, såvitt jag har kunnat märka. Då är det viktigt att man klarar ut hur debattförhållandena skall vara i kammaren i fortsättningen.

Jag har noterat det här också under valrörelsen, då det var näst intill omöjligt för centerpartiet att få en debatt med socialdemokraterna. Det ingick liksom inte i strategin.

Jag vill bara säga att när det gäller regeringssamverkan är vi likvärdiga partier i en regering. Och det borde vara rimligt att man också i riksdagen tillämpade principen om likvärdiga partier, dvs. att man behandlar varandra just som partier, alla lika.

Låt mig också kommentera något av det som har sagts, och frågats om. Jag kan förstå att det finns frågor. Men jag konstaterar också att det finns glömska. När det gäller regionalpolitik var det så – och det är flera som har berört de frågorna – att det var socialdemokratin som med stolthet stängde den s.k. akutmottagningen på hösten 1982. Det är viktigt att ni nu talar om

ifall ni vill att akutmottagningen skall öppnas igen. Vi kunde notera att socialdemokraterna dessförinnan, före regeringsskiftet 1982, ville ha mängder av strukturfonder i bransch efter bransch. Därefter ändrade man sig, när man kom i regeringsställning. Är det dags nu igen?

Vad vi har sagt – och det är en mycket viktig princip, som statsministern har nämnt – är ju att vi inte från regeringens sida skall administrera företag. Det är alltså detta som principfrågan gäller. Däremot skall man mycket noga lyssna, och utgå från att styrelser tar sitt ansvar. Det är vad det handlar om i det här fallet. Jag har lyssnat, och jag utgår från att styrelser är lyhörda också för vad som står i regeringsdeklarationen om att hela Sverige skall leva, och inte vidtar åtgärder som står i strid med detta, utan kontakt med ägaren.

Statsministern har svarat på frågan om arbetslivsfonden, och jag behöver inte gå in på den. Det har ju varit en viktig fråga för oss, och jag vill bara betona att den resursen på bortemot 15 miljarder kronor är en av de största satsningarna någonsin – ja, den största någonsin – för rehabilitering och för bättre arbetsmiljö, och så skall den användas.

När det gäller andra miljöfrågor tog Lars Werner fasta på portalmeningen i miljöavsnittet i regeringsförklaringen. Det är självklart att man börjar med en målsättningsformulering. Sedan är ju målet i det här fallet långt avlägset. Jag gör i varje fall inte skillnad på Sverige och andra, mindre privilegierade länder. Självfallet skall detta också präglade vår strävan i det internationella samarbetet. Men alla vet att det är ett långt avlägset mål – att ge alla rätt. Ett litet steg på vägen är Rio 1992, som ju handlar just om bättre miljö, kopplad till utvecklingsmöjligheter för de fattiga länderna. Vi kommer i varje fall att göra allt som står i vår makt för att försöka påverka världssopinionen att i det perspektivet i det internationella arbetet också i hög grad inkorporera miljön i utvecklingsländerna. Jag har sagt tidigare – och jag står för det – att miljöfrågan måhända är den största internationella frågan över huvud taget för framtiden, om man undantar fredsfrågan.

Det som gäller energioverenskommelsen är ju ”gamla skivbekanta”, och det bör egentligen inte en välinformerad politiker som Lars Werner behöva ställa frågor om. Energoöverenskommelsen ligger fast, och det betyder att det är samma svar i dag som före valet, dvs. att det är resultaten som avgör när kärnkraften kan börja avvecklas, och att det därför är så viktigt att få fram tidiga resultat.

Beträffande frågan om avslutningen kan det finnas olika bedömningar. Men alla som har följt akterna vet att det står inskrivet i 1988 års energipolitiska beslut, återoplat i 1991 års energipolitiska beslut, att senast 2010 är vad som gäller.

Anf. 14 Statsrådet ALF SVENSSON (kds):

Herr talman! Ian Wachtmeister tog upp frågan om biståndet till länder som ligger långt borta, som om medmänsklighet, solidaritet och respekt för människovärdet på något sätt korresponderade med avståndet. Nu svarade jag delvis på detta i mitt första anförande. Låt mig också få säga att biståndet inte går till länder – det låter så opersonligt. Biståndet går till fattiga männi-

Prot. 1991/92:8
9 oktober 1991

*Partiledardebatt
med anledning av
regeringsförklaringen*

skor, till föräldrar som inte har en brödkant eller ett glas rent vatten att ge åt sina barn eller åt sig själva.

Jag är uppvuxen i en folkrörelsetradition där vi har lärt oss, och där vi har sjungit, att "alla äro våra bröder som på jorden bo och bygga". Och är det något – låt mig få vara så personlig, Ian Wachtmeister – som anfräter mitt samvete, så är det just vårt sätt att leva i relation till hur många av våra medmänniskor har sin vardag.

Sedan är det ofta så, har jag märkt, att man på något sätt ställer Europa och närheten här mot u-länderna, mot södra halvklotet. Jag har haft förmånen, tack vare att vi har många broder- eller systerpartier nere i Europa – i EPP, European Peoples' Party, i Europaparlamentet, och i EUCD, European Union of Christian Democrats – att möta ledande Europapolitiker. Vad de ständigt understryker är att sedan vi väl så att säga läkt ihop Europa, fått EG att etablera sig, så är det nord-syd-dialogen som är vår största utmaning.

Jag hoppas, herr talman, att vi klarar av att engagera oss både för Europa och för de sämst ställda, för dem som bor på södra halvklotet.

Lars Werner hade läst – och läste också här ur – kds partiprogram. Jag vet inte riktigt hur jag skall tolka det – som något allmänt intresse för kds, uppblommat på sistone? Jag har ju hört Lars Werner tala om de kristna värderingarnas betydelse och också observerat med vilken frenesi han sjungit "Pärleporten" under valrörelsen. Jag är tacksam för detta intresse. Man skulle också möjligtvis kunna tänka sig att det beror på att han inte har något eget program att läsa i.

Så frågar Lars Werner: Vart tog fördelningspolitiken vägen? Men kära nån, Bengt Westerberg har här talat om detta, och det står i regeringsförklaringen exempelvis om stödet till handikappade. Och det står om vårdnadsbidraget. Ja, vårdnadsbidraget är odiskutabelt fördelningspolitiskt riktigt. Tidigare diskriminerade familjer får nu ett stöd, som under den här valperioden kommer att introduceras. Biståndet, som jag tidigare talat om här, är ju utökat. Har inte det med fördelningspolitik att göra?

Herr talman! Vi måste se till – det är det som är anslaget – att ekonomin fungerar så att vi inte hamnar vid sidan av EG. Endast då har vi något att fördela.

Vi vet, vilket har sagts flera gånger här, att exempelvis ATP-systemet kräver ekonomisk tillväxt. Det är inte enbart detta som kräver det. Den sociala omtanken genomsyrar regeringsförklaringen. Försök inte att läsa bort detta.

Anf. 15 INGVAR CARLSSON (s):

Herr talman! Ian Wachtmeister sade i ett tidigare inlägg att han med välbehag läste regeringsdeklarationen. Jag undrar hur delar av regeringen uppfattade det betyget.

Ian Wachtmeister talade också mycket om emissarier, som inte finns men som uppenbarligen ändå existerar på något sätt. Det vore intressant att höra Carl Bildt utveckla detta. Vem är denne hemlige emissarie som upprätthåller någon sorts kontakt med ny demokrati? Man har från ny demokratis sida många gånger sagt att det vore på tiden att skapa klarhet på den punkten.

Jag noterade att det i Ian Wachtmeisters inlägg inte finns ett ord av oro över den tilltagande rasismen, nynazismen och Sverigedemokraternas intåg i

skolvalet, och inte ett ord om ökade klasskillnader. Det gör att jag kommer att fortsätta att placera ny demokrati på yttersta högerkanten. Det är precis där ni hör hemma. Det har ni visat i valrörelsen, och det har Ian Wachtmeister visat med sina inlägg här i dag.

Även det förakt som visats för "bistånd till folk på södra halvklotet", som det uttrycks, belyser detta. De människor som Ian Wachtmeister har talat om är de människor som har kämpat mot apartheid, som är ett av 1900-talets mest grymma och brutala politiska system. Offren för den politiken har vi försökt hjälpa med stöd för utbildning. Barnen i dessa områden skulle få åtminstone ett mål mat om dagen, man skulle få möjlighet att bygga vägar och att åstadkomma vaccinering. Detta är sådant som enligt Ian Wachtmeister uppenbarligen inte spelar någon positiv roll.

Jag blir också bekymrad när jag hör Carl Bildt i samma anda tala om att Sverige halkar efter medan världen i övrigt skjuter fart. Det stora bekymret i dag är att det inte skjuter fart i den fattiga delen av världen. Antingen var det slarvigt uttryckt eller så var det dunkelt tänkt eller bådadera. Jag vore tacksam om Carl Bildt rättade till detta.

Jag trodde att vi i dag diskuterade en regeringsdeklaration och att regeringen skulle företrädas av *en* representant. Vi skall i nästa vecka föra en allmänpolitisk debatt där alla partier skall få delta. Nog är det ett bekymmer att det i slutet av en sådan här debatt inte finns fler än ca 20 % av kammarens ledamöter som anser att debatten är värd att lyssna på här i kammaren. Stämmer inte detta till någon eftertanke? Borde det inte leda till att vi i denna kammare diskuterade hur vi skall kunna få ett ökat intresse för våra kammardebatter? Jag tror faktiskt inte att en sådan släpig debatt som det blir fråga om när man sitter och väntar i tre kvart på att replikera stimulerar debattintresset.

Carl Bildt försöker med ganska dålig debatteknik ta bort skillnaden mellan den socialdemokratiska regeringen och Bildts regering. Jag hade ungefär en fjärdedel av debattiden. Carl Bildt och hans meddebattörer inom regeringen har över hälften av tiden. Det är där skillnaden ligger och inte i att vi har fler partier i kammaren. Det är trist när Carl Bildt inte kan föra debatten från någorlunda rimliga utgångspunkter.

Jag ser att Bengt Westerberg sitter och räknar antalet ledamöter som är här i kammaren. Om det ökar något medan jag talar är det inte något bevis på att debattuppläggningsen var bra utan snarare på att jag kanske har ett visst intresse som debattör.

Jag noterar också att Carl Bildt säger att han tänker fortsätta som oppositionspolitiker. Han skall fortsätta konfrontationspolitiken. O.K., jag har noterat det. Jag har under min tid som statsminister försökt att överbrygga motsättningar och skapa ett samarbetsklimat. Nu har vi fått besked, och vi kommer att inrätta oss efter detta.

Carl Bildt säger att AP-fonderna är ett elände. Är det inte märkligt att SACOs, akademikerorganisationernas, ekonomiska expert inte inser detta, utan tvärtom säger att det är en vansinnig strategi att göra sig av med dessa pengar om man vill ha ett bra pensionssystem i framtiden? För mig är det dessutom fråga om att man skall dela ut löntagarnas och pensionärernas pengar till aktieägare. Vi kommer på det bestämdaste att motsätta oss detta.

Jag vill säga ytterligare några ord om regeringsförklaringens internationella avnitt; jag har tidigare kommenterat Europaavsnittet. Den följer i stort väl upplöjda spår som regering, riksdag och opposition tidigare har enats om. Sverige kommer att följa samma mönster, och det tycker vi är bra. Jag kan emellertid inte på samma sätt instämma i övriga avsnitt av den internationella utblick som regeringen gör i slutet av sin långa deklaration. Där saknas den globala helhetssyn som jag anser är viktig att anlägga. Inte minst nu när Förenta nationerna intar en mer central position än någon gång tidigare under hela efterkrigstiden är det viktigt att detta också präglar Sveriges utrikespolitik och våra deklarationer. FN, Carl Bildt, är inte en detalj. Det är en hörnpelare i regeringens och alla andra demokratiska regeringars utrikespolitik.

Anf. 16 IAN WACHTMEISTER (nyd):

Herr talman! Lugn, Ingvar Carlsson, jag tyckte inte om allt som stod i regeringsförklaringen. Var också lugn när det gäller emissarier. Det var ett försök att vara ironisk. Nästa gång jag är det skall jag tala om det i förväg. Jag är orolig över rasismen, och jag är minst lika orolig över Ingvar Carlssons metod att påstå att ny demokrati skulle vara ett resultat av den. Det är minst sagt häpnadsväckande.

Till statsminister Bildt: Det gällde konkurrens på lika villkor, inte allmänt tal om bättre konkurrenskraft för industrin. Jag liksom många oroas av att miljöavgifter liksom skatter, energipriser osv. skulle göra det svårt för den svenska industrin att konkurrera. Detta är viktigt. Det handlar inte om oss. Det handlar om den svenska industrins och det svenska jordbrukets framtid. Det var det jag försökte säga.

Bengt Westerberg, min favorit: För det första gläder det mig att Bengt Westerberg vill gå i döden för ny demokratis rätt att existera. Jag kommer att ta med i det i nästa bok jag kommer att skriva, som sannolikt kommer att heta Krokodilerna. För det andra verkar Bengt Westerberg ha svårt för avvikande uppfattningar, men han oroas samtidigt över att jag har det. Det skall han inte oroas över. Jag blir tvärtom för var dag alltmer intresserad av den s.k. Westerberg-affekten.

Det sätt på vilket jag behandlade hemspråksundervisningen var inte alls farligt. Poängen var att hemspråksundervisningen skulle värnas utan någon som helst kartläggning medan fattigpensionärerna först skulle kartläggas innan man skulle göra någonting på den kanten. Jag tycker fortfarande att det är en intressant iakttagelse.

Industriarbetaren som bär två offentliganställda på ryggen, denna fantastiska liknelse som kommer från herr Werthén, är ett sätt att beskriva att vi har för stor offentlig sektor, för högt skattetryck och för liten produktiv industri. Det, herr Westerberg, är långt ifrån något nonsens.

Jag menar att bistånd behövs även till våra grannar, Alf Svensson. Att säga att nödlidande personer i vår närhet inte skall räknas tycker jag är egendomligt. Jag menar att en alltför stor del av hjälpen hittills har gått just till regimer och inte till folk. Dessutom har den gått till odemokratiska regimer.

Sedan till sist en sak som står i regeringsförklaringen men som inte varit uppe här: Man säger att det i princip skall vara fri etableringsrätt för radio

och TV. Eftersom fri radio och TV är en självklarhet i en demokrati, undrar man litet vad detta "i princip" betyder. Det verkar vara svårt med friheten i Sverige. Blotta idén att vi en gång i tiden ansåg oss behöva en särskild frihetsminister är ju ett bevis på detta. Jag hoppas att Ingvar Carlsson överser med denna historiska tillbakablick.

Nu gäller det i princip fri etableringsrätt för radio och TV. Regeringen har arbetat fram en ny yttrandefrihetsgrundlag, som antogs första gången i våras och som nu skall upp i den nya riksdagen. Men se upp i konstitutionsutskottet i nästa vecka och här i kammaren den 6 november, om lagen hinner så långt. I förslaget finns ett hot mot just fri radio och TV, nämligen 1 kap. 12 §. Det skall bli möjligt att vid behov, genom lag, förbjuda eller villkora reklam i en viss radiokanal, som därmed kan tvingas att upphöra, eftersom det i praktiken inte finns något annat sätt att finansiera en fri radiokanal. Det finns i varje fall mycket få andra sätt.

Dessutom verkar denna svenska grundlag i vardande att strida mot Europakonventionen om mänskliga fri- och rättigheter. Jag tycker mig ha hört liknande pinsamheter förut. Det tycks, som sagt, vara mycket segt för friheten i monopolens rike. Delar statsministern vår omsorg om friheten i etern?

Om jag i en enda fråga skulle få besluta och därefter lämna landet, till kammarens stora glädje, skulle det vara att få en verkligt fri radio och TV. Är det någonting som garanterar friheten och den demokratiska utvecklingen är det just detta.

Till sist meddelar i dag Strengnäs Tidning att det är litet si och så med den etableringsfrihet som regeringen just har beslutat om. Diverse partier uppbackade av en enda folkpartist, det räckte med det, hindrade mycket riktigt en fri etablering av butiker i det aktuella området. Det finns kanske en del att göra här trots allt.

(Applåder)

Anf. 17 LARS WERNER (v):

Herr talman! Jag skall inte lägga mig i diskussionen mellan Olof Johansson och Ingvar Carlsson om vem som stängde Kris-Nisses akutmottagning. Det får ni väl lösa i ett annat sammanhang.

Jag är däremot mer intresserad av att få ett besked från Olof Johansson vad svaret blir till de anställda när det gäller Kalix och de problem som finns där uppe. Den frågan vill jag också ställa till Alf Svensson, som nu sällat sig till de många som börjar intressera sig för min sångröst.

Det är riktigt att jag har sjungit "Pärleporten" både tillsammans med honom och en del andra, men jag kan också "Löftena skola ej svikas". Men den har han glömt att döma av vad som står i regeringsförklaringen.

Sedan när det gäller detta om jag promenerar på Djurgården eller inte, Carl Bildt. Jag trodde att jag som stockholmare hade rätt att promenera på Djurgården. Jag tog det som ett exempel på den heliga äganderätten och vad den kan innebära. Men om inte Djurgården passar, inbjuder jag Carl Bildt och regeringen att promenera i Tyresö skogar. Då skulle jag och ett par stycken till här i kammaren kunna visa er vad det kan innebära om äganderätten skrivs in på det sätt som ni vill.

Jag vill säga några ord om det ni tar upp i regeringsförklaringen när det

gäller vinsterna och företagen. Det är inte ointressant. I konjunkturinstitutets senaste rapport slås det fast att de stora företagens problem under 80-talet bl.a. varit att de haft stora och höga vinster, att företagen har blivit nöjda och produktivitet utvecklingen har blivit lidande. Detta har inneburit att företagen meditativt har slagit sig till ro, nöjda med sina stora vinster. Om detta kan man ha mycket att säga.

Jag skall ta upp två saker. För det första är detta ungefär vad vårt parti har hävdad sedan länge, och det hävdar nu också konjunkturinstitutet. För det andra har det inte varit skatten på de här företagen som har hämmat dem och sänkt deras tillväxtkraft, utan det har varit företagens egen liknöjdhet inför stora och enkla vinster. Det har gjort företagen relativt självgoda.

När man som nu i regeringsförklaringen vill se över statens finanser, statens utgifter och även skall göra den här översynen av omsorgen om människorna, om Sverige och om företagen måste man diskutera utifrån reella synpunkter. Företagens problem är av en helt annan art än för låga vinster. Under hela 80-talet har de haft relativt höga vinster. Har man inte rätt diagnos, Carl Bildt, blir medicineringen också fel.

Man får naturligtvis lätt den misstanken att den borgerliga regeringen passar på att skylla de ekonomiska problemen på fackföreningsrörelsen och skatterna i stället för på de liknöjda företagen. Dessa har inte investerat sina vinster i produktiva investeringar som skulle ge nya jobb. Den nya regeringen hoppar tacksamt på facket i stället för att göra någonting åt de reella ekonomiska problemen. I stället för att nu angripa de fackliga organisationerna och de fackliga medlemmarna med olika förslag som ni ställer för att försämrå fackets ekonomi, fackets utbildningsmöjligheter och fackets inflytande, tycker jag att ni borde se till att facket fortsätter att ha en stark position och att facket blir delaktigt i processen att utveckla Sverige. I stället för att påstå att skatterna är roten till allt ont borde ni medverka till att vinsterna som uppstår används till någonting annat och mer produktivt än fastighetsköp i Bryssel, i London och i Centraleuropa.

Regeringen skapar inte ett bra socialt klimat i Sverige genom att sänka förmögenhetsskatten och låta de sjuka vara med och betala det stora budgetunderskottet.

Anf. 18 Statsminister CARL BILDT (m):

Herr talman! Vi kan ha litet olika meningar om varför en del av kammarens ledamöter är och äter lunch. Jag tror att debatten om debattordningen kanske tillhör det minst fascinerande i dagens debatt. Jag är beredd att föra den vidare, och den kommer att föras vidare. Men jag tror att talmanskonferensen är ett mer passande forum för en detaljerad diskussion om de förändringar i debattordningen som det nya parlamentariska läget gör nödvändiga.

Sedan några korta svar på några korta frågor. Ian Wachtmeister talade om lika villkor. Jag vill också medverka till lika villkor, men på åtskilliga områden vill jag dessutom att vi skall ha bättre villkor i Sverige än i andra europeiska länder. Detta är något av huvudinnehållet i regeringens ekonomisk-politiska strategi. Vi har en sämre tillväxt än de flesta andra jämförbara industriländer. Först måste vi upp på samma nivå som dessa andra länder när det

gäller tillväxten. Vi måste upp till den nivån i mitten av 1990-talet för att klara de nya utmaningar som EG-medlemskapet innebär.

Men mina ambitioner stoppar inte med detta. Jag vill att vi under andra hälften av 90-talet helst skall komma upp på en ekonomisk tillväxt som är högre och bättre än vad man har i andra europeiska länder inom EG. Det kräver att vi inte bara har lika bra, utan helst bättre villkor på olika områden i Sverige än i andra länder. Det är detta som ställer så hårda krav på vår politik. Det kan gälla skattepolitiken som vi har diskuterat. Det kan gälla stramheten i den ekonomiska politiken, i finanspolitiken, omvandlingen av den offentliga sektorn och inte minst det oerhört viktiga arbetet med att ge oss en bättre skola, högre utbildning och forskning. Detta är spjutspetsen när det gäller våra möjligheter att återigen bli en tillväxt- och företagarnation.

Sedan kort till Ingvar Carlsson vad gäller utrikespolitiken. Vi har en global utblick, och den är verkligen global. Den är inte selektiv. Vi är övertygade om att de idéer, de värderingar och den politik som har gett välstånd, demokrati och utveckling i våra länder, som har gett det fria samhället, respekten för de medborgerliga fri- och rättigheterna, fri ekonomi och marknadshushållning är idéer som inte skall reserveras bara för oss. De har varit bra för oss. Vi skall se till att det finns en möjlighet att de kommer andra till del. Det är detta jag vill kalla en global utblick. I det sammanhanget betyder självfallet också FN-systemet åtskilligt.

Statsråd skall normalt befinna sig i riksdagen när viktigare frågor diskuteras, t.ex. vid debatter av detta slag. Utrikesministern var här under början av debatten, men hon sitter nu rimligtvis – om det inte är dimma på de nordiska flygplatserna även i dag – på planet just till FNs generalförsamling, där hon skall presentera detta mer i detalj.

Ingvar Carlsson har inte möjlighet att återkomma i debatten, men det var synd att vi inte fick något besked om synen på den statliga företagsamheten och ansvarsfördelningen. Låt oss gå tillbaka i historien, eftersom historien alltid är lärorik. Under 1970-talet bedrevs den s.k. akutmottagningarnas politik. Det ena företaget efter det andra hamnade i problem och sökte sig till industridepartementet. Den politiska oppositionen i denna riksdag begärde mer, mer, mer, man begärde miljard efter miljard efter miljard till företag efter företag efter företag. Vi vet alla i dag att detta var fel politik. Det löste inga problem, utan det skapade i stället nya. Sedan stängdes akutmottagningen. Det var bra. Vi avser att låta den förbli stängd. Man gick sedan in för en politik som gick ut på att tillsätta kompetenta styrelser i statliga företag på samma sätt som vi hoppas att det tillsätts kompetenta styrelser i privata företag. Det är dessa som har ansvaret.

Till dess att besked ges om motsatsen har jag ingen anledning att anta annat än att vi är överens om att akutmottagningen är stängd, att vi har lärt oss läxan från 1970-talet. Till dess att besked ges om motsatsen har jag ingen anledning att utgå från annat än att den socialdemokratiska regeringen har gjort sitt allra bästa för att tillsätta kompetenta styrelser i de statliga företag man fram till alldeles nyligen hade ansvaret för.

Vi har på vår regeringsförklaring fått positiva, förväntansfulla och ibland en och annan kritisk reaktion. De positiva har varit fler än vad jag kanske

Prot. 1991/92:8
9 oktober 1991

*Partiledardebatt
med anledning av
regeringsförklaringen*

själv egentligen hade väntat mig. De har visat på de höga förväntningar som ställs på politiken under de kommande åren. De visar därmed också på det ansvar som ligger på denna regering.

Detta har gällt nationellt men också internationellt. Jag noterar att Financial Times avslutar dagens ledare i ämnet med att skriva på följande sätt: Sverige behöver EG, men EG behöver också Sverige. Bildts regering är beslutet att göra Sverige mer europeiskt. Gemenskapen bör för sin del omfamna det nya Sverige vid tidigast möjliga tidpunkt.

Vi har givit ett budskap, ett budskap om en renässans för företagande och ansvarstagande för individer, ett budskap om att vi vill vara med i det nya europeiska samarbetet. Det budskapet är uppfattat. Vi får signalerna tillbaka, och nu går vi vidare med arbetet.

(Applåder)

Anf. 19 Socialminister BENGT WESTERBERG (fp):

Herr talman! Ingvar Carlsson har i flera inlägg fört fram en del synpunkter när det gäller debattreglerna, och det kan säkert finnas anledning att diskutera hur de skall se ut vid framtida debatter. Jag är för min egen del inte alls främmande för tanken att de tre oppositionspartierna skulle kunna tilldelas något längre tid, även om ni också i dag har fått en något generösare tilldelning än övriga. Låt oss gärna fortsätta den diskussionen vid tillfälle.

Sedan till frågan om pensionerna. Ingvar Carlsson upprepar vad han har sagt många gånger tidigare, nämligen att AP-fonderna är löntagarnas och pensionärernas pengar. Men han vet att det inte är på det sättet. AP-fonderna är statliga fonder, statliga myndigheter, statliga pengar, som naturligtvis skall förvaltas på ett sådant sätt att de om möjligt leder till att vi får en bättre ekonomisk utveckling i Sverige. Då är den avgörande frågan som vi skall ställa oss hur t.ex. löntagarfondskapitalet skall användas för att vi skall få en så god ekonomisk tillväxt som möjligt. Ni socialdemokrater har sagt att de pengarna skall läggas in i företag, att staten i större utsträckning skall äga företag och att ni tror att vi på det sättet, med ett ökat statligt ägande, kan få i gång en bättre ekonomisk tillväxt. Vi misstror den metoden att stimulera den ekonomiska tillväxten. Vi tror att det är bättre att satsa pengarna på forskning och högre utbildning och på att stimulera enskilt sparande. Ni har nu under 80-talet prövat er metod. Det slutade med att vi fick tre år av total ekonomisk stagnation. I det perspektivet har alltså inte dessa åtgärder haft någon positiv effekt. Låt oss nu pröva vår metod. Jag tror att det kommer att visa sig vara en långt bättre metod.

Så till Jan Bröms inlägg i pensionsfrågan. Jan Bröms har skrivit många intressanta saker. Han har skrivit en hel bok där han utvecklar de tankar som finns i dagens artikel och i den artikel om pensionerna som aviserats. När vi skall reformera pensionssystemet framöver kommer vi naturligtvis att studera och fundera på bl.a. dessa inlägg. Vi får väl se om Ingvar Carlsson med samma entusiasm återoppar Jan Bröms när denne har presenterat sina konkreta lösningar i den artikel som kommer härnäst.

Herr talman! Låt mig också säga något om övriga frågor rörande pensionärerna som här har berörts. Riksdagen fattade i våras beslut om ett särskilt kommunalt bostadstillägg för innevarande år i syfte att möta en del problem

som uppkommit i samband med hyreshöjningarna vid årsskiftet. Efter det tillsattes en utredning som skulle titta på hur man långsiktigt skulle lösa frågan om de kommunala bostadstilläggen. Den utredningen kommer inte att bli klar med sitt arbete i så god tid att ändringarna kan göras redan inför nästa år, utan det kommer att bli nödvändigt att också under 1992 behålla det särskilda kommunala bostadstillägget. Därefter räknar vi emellertid med att det skall vara möjligt att hitta en mer långsiktig lösning.

Vi säger i regeringsförklaringen att vi vill göra en kartläggning av pensionärernas levnadsvillkor för att med det som utgångspunkt kunna bedöma olika alternativ som har diskuterats när det gäller förbättringar för pensionärerna – att generellt förbättra pensionärernas grundförmåner, att satsa på ett mer selektivt stöd, t.ex. i form av förbättrat kommunalt bostadstillägg, eller att satsa på någon kombination av dessa bägge åtgärder. Jag tycker att det är rimligt att vi skaffar oss det underlag vi behöver för att sätta in de rätta åtgärderna.

Herr talman! Jag konstaterar att Ian Wachtmeister anser att den offentliga sektorn är för stor, och i en mening kan jag instämma i detta. Men jag fruktar att det han avser är att vi har för många människor som jobbar inom det vi kan kalla den sociala tjänstesektorn, dvs. att det är för många människor som är förskolelärare, lärare, sjuksköterskor, läkare och mycket annat – lappisar inte minst. På den punkten delar jag inte hans uppfattning. Jag tror i själva verket att vi kommer att behöva fler människor inom dessa sektorer för att det skall bli möjligt att möta de stora och växande behoven och de brister som finns inom den sociala tjänstesektorn.

En annan sak är att många av dessa människor i framtiden kan bli anställda i privata företag eller själva driva privata företag. Detta är vi helt öppna för. Men de kommer likväl att vara beroende av att för sina löner få pengar över den offentliga budgeten, och de kommer alltså i den meningen att – om man vill uttrycka sig på det viset – belasta den offentliga sektorn. Dessa människor behövs alltså även i framtiden.

Herr talman! Ett av de områden som den nya regeringen under de kommande åren kommer att satsa mycket på är just förnyelsen av den offentliga sektorn. Vi kommer att satsa på att släppa fram enskilda initiativ och alternativ för att ge människor större valfrihet och naturligtvis också för att öka konkurrensen mellan olika producenter. Vi är nämligen övertygade om att detta är klokt att göra på detta område liksom på så många andra områden, både i syfte att stimulera förnyelse och för att pressa kostnader, för att öka effektiviteten i resursanvändningen. Detta är nödvändigt inte i första hand för att skapa utrymme för skattesänkningar – detta utrymme inom denna sektor är säkert begränsat – utan framför allt för att göra det möjligt att förbättra servicen till människor och för att komma åt alla de brister som finns inom dagens offentliga sektor. För valfrihet, för utveckling och för förnyelse är detta således viktigt. Det är viktigt inte minst för att skapa bättre villkor på svensk arbetsmarknad för de många kvinnor som är verksamma inom dessa sektorer. Dessa sektorer domineras ju i hög grad av kvinnor. Dessa kvinnor är i dag förhindrade att starta eget, och de har få arbetsgivare, ofta bara en, att vända sig till. På detta område kommer den nya regeringens poli-

tik att innebära stora och väsentliga framsteg under de år som ligger framför oss.

(Applåder)

Anf. 20 Miljöminister OLOF JOHANSSON (c):

Herr talman! Det är klart att de strukturproblem som finns på olika håll i vårt samhälle är obehagliga att hantera. Det gäller t.ex. Karlsborgsverken eller Nordbanken. Det finns svarta hål på olika ställen. Men det är också en viktig princip, som jag ställde en fråga om, på vilket sätt regeringen skall låta sig involveras i detta. Jag har förstått de uteblivna svaren så att det inte heller på den socialdemokratiska sidan finns någon öppen akutmottagning.

Det återstår alltså andra metoder. Det innebär inte att man är fri från problemen, utan bara att de finns och måste hanteras på ett annat sätt. Det jag har sagt när jag har träffat representanter från Norrbotten har varit, att om jag vore ledamot av ASSIs styrelse skulle jag lyssna på de anställda och på ägarna – dvs. det vi har uttalat i regeringsförklaringen om att hela Sverige skall leva –, analysera de konsultrapporter som finns, men som än så länge inte har lett till något resultat, och ta ansvaret. Regeringen har inte för avsikt att administrera företag. Det är självklart att nya möjligheter kan uppstå, men det är ingenting att diskutera i detta sammanhang.

När det gäller de offentliganställda, som har diskuterats främst mellan ny demokrati och folkpartiet, kan jag inte låta bli att konstatera att det är självklart att partier som föreslår nedskärningar med 240 miljarder kronor inte blir särskilt trovärdiga när de dessutom klankar på de offentliganställda, sprider fördomar om deras insatser och hela tiden för fram tankar i den riktningen att de inte behövs. Jag tycker att ny demokrati har bäddat för sin egen debattsituation, och det vore bra om man klarade ut hur man skall ha det framöver. Det är inte heller trovärdigt när man talar om att pensionärerna inte skall drabbas men att pengar skall försvinna ur statskassan – då försvinner de väl också för pensionärerna.

Den skrivning som finns i regeringsförklaringen på den punkten är ganska logisk. Det pågår för närvarande en utredning om kommunala bostadstillägg och dessutom en remissbehandling av pensionsberedningens förslag. Det är en självklarhet att detta måste föras vidare till inbjudan om ATP-systemets framtid och att det under tiden måste göras en kartläggning mera i detalj av hur situationen för de sämst ställda pensionärerna skall kunna förbättras, generellt eller selektivt. Det är avsikten bakom formuleringen i regeringsförklaringen, och där skall inte intolkas något annat syfte.

Frågan om fördelningspolitiken i övrigt kom upp tidigare under debatten, och Alf Svensson har berört den. Om Lars Werner inte uppfattar sänkt matmoms som fördelningspolitik förstår jag inte vad han uppfattar som fördelningspolitik. Sänkt moms på inrikes persontrafik är det likaså. Det har bevisats i olika rapporter att det fungerar så. Det är de som har de smalaste marginalerna, dvs. barnfamiljerna och pensionärerna, som gynnas av de här förslagen. Också vårdnadsbidraget, lika för alla barn, är en grundläggande fördelningspolitisk fråga, liksom höjd grundpension och förbättringar för de sämst ställda pensionärerna.

Däremot finns det naturligtvis anledning att ibland fundera över hur vi an-

vänder ordet fördelningspolitik, dvs. om det är avsiktligt i en viss riktning, om det enbart är positivt laddat. Utan kvalifikation kan ordet mycket väl uppfattas som att klyftorna skall ökas i stället för att minskas. Vi har alltså lagt tyngdpunkten i regeringsförklaringen på konkreta åtgärder med fördelningspolitisk rättviseprofil. Jag har nämnt tre exempel, och de handikappade ingår självfallet i detta perspektiv.

Det är till sist viktigt att konstatera att det i dag finns en mycket stor enighet här i Sveriges riksdag om skärpta miljöinsatser i vårt eget land men också internationellt. Jag skall i varje fall göra vad som står i min makt för att prioritera de internationella frågorna. Det är självklart att det då handlar om att bygga upp ett nära samarbete i Östersjöområdet, med Baltikum, med Polen och med andra som direkt påverkar vår miljö. Dessutom måste Sverige också i fortsättningen vara berett att gå före och visa vägen i miljöpolitiken, då våra samarbetspartner i andra länder inte är lika långt framme på alla områden. Det innebär inte att man slår undan benen för svensk industri, utan bara att man beräknar de kostnader som förr eller senare alltid uppstår om man förstör miljön.

Anf. 21 Statsrådet ALF SVENSSON (kds):

Herr talman! Jag kan mycket väl förstå att Ingvar Carlsson är irriterad över att det är så lång tid mellan anföranden och repliker, men jag blev ändå ganska besviken när han i sitt inledningsanförande så monopolistiskt talade för allt och alla och sade att den stora förloraren blir riksdagen själv. Det är ändå fyra partier som gemensamt har formulerat en regeringsförklaring, och jag tycker att vissa värden hade gått förlorade om inte företrädare för alla dessa fyra partier hade fått komma till tals när denna regeringsförklaring var föremål för resonemang.

Ingvar Carlsson sade också att det inte är en stark utan en svag regering – som om Ingvar Carlsson inte själv någon gång hade befunnit sig i en minoritetsregerande situation. Han sade vidare att regeringsförklaringen är ett bräckligt dokument, och ingen hade väl väntat sig någonting annat.

Det var emellertid uppmuntrande att höra det nya intresset för hur vårdnadsbidraget skall betalas. Tidigare har det alltid låtit som att det inte skulle få finnas. Men nu kommer det att finnas, och vi är glada för det.

Herr talman! Under valrörelsen var det påfrestande att nu och då från socialdemokraternas sida möta parollen: "Rösta på socialdemokraterna – för din egen skull." Jag förstår i och för sig mycket väl vad de menade, men jag tror inte att det är särskilt bra att använda den typen av paroller. Andra har gjort det tidigare: "Satsa på dig själv."

Jag tycker att vi alla i vårt samhälle, i ett av världens rikaste länder, skulle hjälpas åt och engagera oss mer för medmänniskor och ha kommunikationen inriktad på nå att ha solidaritet med dem. Den tidigare regeringen har haft lång tid på sig att utjämna klyftor och undvika utvecklingen mot det s.k. två-tredjedelssamhället. I stället har klyftorna vidgats. Familjer där en av föräldrarna har varit hemarbetande har bevisligen diskriminerats. Resurstilldelningen för att klara tryggheten för och omsorgen om gamla och sjuka har långt ifrån alltid prioriterats. Utslagningen på grund av alkohol- och annat

drogmissbruk har tilltagit. Jag tycker att denna regeringsförklaring pekar ut en ny färdriktning, och den tror vi på.

Det kanske verkar övermaga, herr talman, att jag kommer med en uppmaning till oppositionen, dvs. socialdemokraterna, men å andra sidan är jag den här i kammaren som har upplevt de flesta felslagna förhoppningarna under valrörelsen. Jag kan därför tala litet grand av erfarenhet när jag säger: Försök att komma över grämseln, och inrikta er på en saklig oppositionspolitik! Det var spännande att i Morgonekot höra att det från socialdemokratiskt håll redan talades om skolpeng, redan proklamerades valfrihet och redan ordades om konkurrens inom offentlig sektor.

(Applåder)

Partiledardebatten var härmed avslutad.

5 § Återkallelse av propositioner, m.m.

Regeringen hade genom skrivelse 1991/92:27 återkallat

1. prop. 1989/90:100 med förslag till statsbudget för budgetåret 1990/91 såvitt avser bil. 13 (s. 28–32 och 83–87) rörande direktverkande el för uppvärmning,
2. prop. 1990/91:190 om ombildning av Stadshypotek,
3. prop. 1990/91:195 om aktiv flykting- och immigrationspolitik m.m. och
4. prop. 1991/92:6 om ändring i reglementet för allmänna pensionsfonden m.m.

Andre vice talmannen anmälde att han avskrivit dessa förslag samt de med anledning av prop. 1990/91:190 väckta motionerna 1990/91:N131–N137 och de med anledning av prop. 1990/91:195 väckta motionerna 1990/91:Sf59–Sf63.

Andre vice talmannen meddelade att motioner med anledning av återkallelsen fick väckas under tiden t.o.m. den 15 oktober 1991.

Regeringens skrivelse lades till handlingarna.

6 § Hänvisning av ärenden till utskott

Föredrogs och hänvisades
Proposition
1991/92:22 till försvarsutskottet

Motionerna
1991/92:Jo1–Jo4 till jordbruksutskottet
1991/92:L1 och L2 till lagutskottet
1991/92:So1 och So2 till socialutskottet

Anmäldes och bordlades

Redogörelse

1991/92:4 Nordiska rådets svenska delegations berättelse angående sin verksamhet sedan rådets trettioåttonde session t.o.m. trettionionde sessionen

Motionerna

med anledning av förs. 1990/91:17 Riksdagens revisorers förslag angående den svenska hälso- och sjukvården

1991/92:So3 av Sten Svensson m.fl. (m)

1991/92:So4 av Jerzy Einhorn m.fl. (kds)

1991/92:So5 av Gudrun Schyman m.fl. (v)

1991/92:So6 av Sten Söderberg (nyd)

8 § Anmälan om interpellation

Anmäldes att följande interpellation framställdes

den 7 oktober

1991/92:3 av *Hans Göran Franck* (s) till justitieministern om den ekonomiska brottsligheten:

I regeringsförklaringen berörs inte alls den ekonomiska brottsligheten trots att den är ett mycket stort problem särskilt i storstadsregionerna. Det är i stället andra typer av brottslighet som får en framskjuten plats i deklARATIONEN, nämligen våldsbrott och narkotikabrott. De behöver med kraft förebyggas och beivras, men inte på bekostnad av ekobrottsligheten, som också måste vara prioriterad i brottsbekämpningen.

Ekobrotten tillfogar medborgarna och samhället mycket stora ekonomiska skador och förluster som kan beräknas till tiotals miljarder kronor per år, mångfaldigt mer än all annan brottslighet.

Man frågar sig nu om regeringen avser att bedriva en aktiv prioriterad kamp mot den ekonomiska brottsligheten.

Stora medborgargruppernas lojalitet mot regelsystemet, främst på skatterätts och det ekonomiska livets områden sätts på mycket stora prov när ekobrotten negligeras. Statens och kommunernas finanser påverkas negativt. Fördelningspolitiska strävanden motverkas och snedvridna konkurrenssituationer uppstår mellan olika företag. Många seriösa företag arbetar med stora svårigheter eller slås ut. Det fordras därför kraftfulla åtgärder för att bekämpa ekobrotten. De åtgärder som har vidtagits är klart otillräckliga.

Förra året var antalet konkurser 11 000 och ökar nu än mer. Brottsförebyggande rådet, BRÅ har i sina studier kommit fram till att i 75 % av konkurserna förekommer brott i någon form.

BRÅ har vidare undersökt sju olika branscher, restauranger, taxi, åkerier, städföretag, bilreparatörer, målerifirmor och ROT-sektorn inom byggbran-

schen. Undersökningen gav ett alarmerande resultat. I t.ex. en av branscherna fanns misstanke om ekobrott i hälften av de undersökta företagen. Den ekonomiska brottsligheten är av allt att döma lika utbredd också i praktiskt taget alla andra branscher.

Trots att anmälningar om ekobrott ofta kommer från kvalificerat håll, skattemyndigheter och konkursförvaltare, är upplysningsprocenten inte större än omkring 10 %. Detta förklaras med att polisen i stor utsträckning inte hinner påbörja någon förundersökning innan brotten preskriberas. Orsaken är brist på resurser, främst av kvalificerade förhållare hos polisen. Minst en fördubbling av antalet handläggare skulle behövas exempelvis inom Stockholmspolisen för att uppnå balans och för att kunna utreda huvudparten av anmälningarna.

Då det gäller polisens handläggning av ekobrottsärenden krävs det både att öka och omfördela resurser för denna brottsbekämpning.

Det är ett allmänt utbrett önskemål bland tjänstemän inom de olika myndigheter som utreder ekobrott att det skall ges möjlighet att arbeta samordnat. Det behövs en särskild myndighet som får ansvar för denna uppgift.

Fortfarande fordras mycket mer information och utbildning för att signaler om bekämpning av ekobrott skall slå igenom hos alla ansvariga instanser.

Och den viktigaste informationen är: Den ekonomiska och organiserade brottsligheten hotar ytterst samhällssolidariteten och den välfärd som byggts upp.

I anledning härav får jag ställa följande frågor till justitieminister Gun Hellsvik:

1. Vad är anledningen till att den ekonomiska brottsligheten inte är särskilt angiven i regeringsdeklarationen som prioriterad i brottsbekämpningen?
2. Anser regeringen att resurserna behöver förstärkas för ekobrottsbekämpningen och i så fall hur?
3. Anser regeringen att det behövs en särskild myndighet som får ett samordnat ansvar för ekobrottsbekämpningen?
4. Hur vill regeringen förbättra information och undervisning om ekobrott?

9 § Anmälan om frågor

Anmälades att följande frågor framställdes

den 7 oktober

1991/92:8 av *Kenth Skårvik* (fp) till miljöministern om nedskräpningen av stränder:

Trots överenskommelser mellan nordsjöländerna om att förbjuda dumpning i havet av fast avfall är nedskräpning av stränderna på västkusten ett stort problem. I dag är det kustkommunerna som städar sina stränder. Dessutom gör ideella krafter beundransvärda insatser för att hålla stränderna rena när kommunernas resurser tryter.

Rena stränder är en tillgång för att locka turism och rörligt friluftsliv. Det

borde vara möjligt för staten att hjälpa till med renhållningen, t.ex. genom att ställa högre krav på sjöfarten och vara pådrivande för att skapa bindande regler i samarbete med andra nationer.

Prot. 1991/92:8
9 oktober 1991

Vilka åtgärder ämnar statsrådet vidta för att motverka nedskräpningen längs stränderna samt för att ge kommunerna det stöd som de behöver i det arbete som uppstår?

1991/92:9 av *Hans Göran Franck* (s) till utrikesministern om Cambodja:

Det slutliga fredsavtalet om Cambodja skall undertecknas den 31 oktober i år. Alla berörda parter går med på villkoren i avtalet, som skall undertecknas i Paris.

Krigsförstörelsen av Cambodja är förödande. Underutvecklingen och fattigdomen är massiv.

Isoleringen av Cambodja har varit mycket allvarlig för landet. Biståndsbehoven är oändligt stora.

I anledning därav får jag ställa följande fråga till utrikesminister af Ugglas:

När är regeringen beredd att upprätta diplomatiska förbindelser med Cambodja och förbereds något utvecklingsbistånd till Camboja för kommande budgetår?

den 8 oktober

1991/92:10 av *Charlotte Cederschiöld* (m) till justitieministern om förmånstagarförordnande i privata pensionsförsäkringar:

Förmånstagarförordnande i privata pensionsförsäkringar, dvs. möjlighet för den enskilde att förordna om enskild egendom av sitt pensionssparande efter försäkringstagarens dödsfall, studerades i LU under förra perioden. All expertis och alla partier, utom socialistpartierna, var ense om att det är horribelt ur den enskildes synpunkt men också ur samhällsekonomisk synpunkt att förbjuda detta såsom gjorts under de socialistiska majoriteterna. Det är angeläget att denna fråga snart får en lösning som ligger i linje med den europeiska synen på äganderätten, dvs. förmånstagarförordnande måste tillåtas. Det skulle också kunna få en stimulerande effekt på sparandet.

När kan en proposition i frågan bli aktuell?

1991/92:11 av *Rinaldo Karlsson* (s) till industriministern om prospekteringen av sulfidmalm:

1989 överlämnades en utredning kallad mineralråvarukommittén (mir), som behandlade olika mineraltillgångar och deras förutsättningar. När det gäller sulfidmalmen, som bl.a. finns i Västerbotten (Skelleftefältet), är denna malmtyp av stor betydelse för Sverige och en överlevnadsfråga för Norrlands inland. Framförhållningen är mycket kort och skapar oro både för anställda inom gruvan och smältverket, men också för Trelleborg som driver verksamheten.

Därför vill jag fråga industriminister Per Westerberg:

Är statsrådet beredd att lägga en proposition som underlättar prospekteringen av sulfidmalm, så att man kan ha en framförhållning som ger trygghet och tilltro för näringen?

1991/92:12 av *Lars-Erik Lövdén* (s) till justitieministern om mutbrott:

Delar justitieministern statsministerns uppfattning att de svenska mutbestämmelserna är "kineseribestämmelser" som kan likställas med felparkering och avser justitieministern i så fall att ta initiativ till ändring av bestämmelserna?

10 § Kammaren åtskildes kl. 13.21.

Förhandlingarna leddes av talmannen från sammanträdets början t.o.m. 4 §
anf. 9 (delvis),
av andre vice talmannen därefter till sammanträdets slut.

Vid protokollet

OLOF MARCUSSEN

/Barbro Karlsson

Onsdagen den 9 oktober

1 § Anmälan om ny ersättare för statsråd	1
2 § Anmälan om utskottens presidier	1
3 § Justering av protokoll	2
4 § Partiledardebatt med anledning av regeringsförklaringen	3
Ingvar Carlsson (s)	
Ian Wachtmeister (nyd)	
Lars Werner (v)	
Statsminister Carl Bildt (m)	
Socialminister Bengt Westerberg (fp)	
Miljöminister Olof Johansson (c)	
Statsrådet Alf Svensson (kds)	
5 § Återkallelse av propositioner, m.m.	48
6 § Hänvisning av ärenden till utskott	48
7 § Bordläggning	49
8 § Anmälan om interpellation	
1991/92:3 av Hans Göran Franck (s) om den ekonomiska brottsligheten	49
9 § Anmälan om frågor	
1991/92:8 av Kenth Skårvik (fp) om nedskräpningen av strän- der	50
1991/92:9 av Hans Göran Franck (s) om Cambodja	51
1991/92:10 av Charlotte Cederschiöld (m) om förmånstagarför- ordnande i privata pensionsförsäkringar	51
1991/92:11 av Rinaldo Karlsson (s) om prospekteringen av sul- fidmalm	51
1991/92:12 av Lars-Erik Lövdén (s) om mutbrott	52

